

A Vasárnapi Ujság hetenként egyszer nagy negyedrében egy és fél iven jelenik meg. — Előfizetési díj január-juniús, azaz : 6 hónapra Buda-Pesten házhoz küldve vagy postal úton a Politikai Ujdonságokkal együtt 4 ft. pp. — Az előfizetési díja Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó.

Redsid basa.

Legnevezetesebb török férfi az újabb időkben, ki megérdemli, hogy hazája reformatorának neveztesse.

Született 1801-ben Konstantinápolyban, hol atyja a jótékony intézetek igazgatója (vakuf) volt, még mint gyermek nagybátyjával, Ali basával, Morea kormányzójával, Görögországba ment és ott maradt Athen ostroma alatt. Itt tanult igazgatni, kormányozni s megnyerni a görögök hajlamát — és ez időtől mindvégig megmaradt azon véleményben, hogy a görög nép legértelmesebb, legéletrevalóbb eleme a török birodalomnak. Nagyvezérré lett nagybátyjával Konstantinápolyba ment, hol egy irodába alkalmaztatván, ismeretei, különösen pedig nyelvtudománya által csakhamar kitünteté magát. Nagybátyjának utóda, Isset basa és a külügyminiszter, Pertev effendi pártfogása folytán nemsokára irodafőnökké lön. 1829-ben a dunai hadseregnél és Sumlában és Drinápolyban a békealkudozások körül volt elfoglalva.

Ezután a divan (országtanács) előadója lett, vagyis közvetítő a zultán és országtanácsa közt. Ekkor jött Mahmud zultánnal személyes érintkezésbe legelőször. 1833-ban Khatil basát Egyiptusba kísérte és Kutriga-ban Ibrahim basától fegyverszünetet eszközölt ki.

Ura, a nemesgondolkodású és erélyes Mahmud zultán, korán fölismerte benne a reformator és a nagy tehetséget. Ez időtől fogva nem nélkülözheté, noha az ó-török párt sokszor eltávolítá köréből.

Redsid műve, hogy a Fényes Kapu kül udvaroknál követek által képviselteti magát s e pályára ő lépett legelőször 1834-ben, követkép Párisba, 1835-ben pedig Londonba menvén. Ez időt az európai állam- és társalom-szerkezet tanulmányozására használta fel.

— Illy készülsen tért vissza 1837-ben, mint külügyminiszter Konstantinápolyba, hol az ó-török párt cselszövényei ellenére is egymást követé az általa tervezett reformok kivitele. Ugyanez évben Pertev basa nagyvezér megszinegeltetvén, ez alkalommal a zultán Redsid ösztönzésére ígéretet tett, alattvalói közül többé senkinek nem küldeni zsinórt, és magát nem tekinteni olyannak, ki a törvény fölött is annak kivüle áll. —

A Mehemed Ali egyiptusi basa ellen folytatott háboru nagy zavarba hozta Törökország pénzügyeit; Redsid basa e téren is újítólág lépett fel, szabályozván a bevételek s kiadások kezelését, egyzersmind az igazgatási s adóztatási ügyekben főnállott egyedáruságot eltörölte, vámházat emeltetett és az akkori viszonyok közt lehető legszabadabb kereskedésnek megfelelő vámszabást hozott be. —

Redsid basa.

Mindezeknek eredménye lett, hogy a kereskedés kivált az Angolországgal üzött, háromszorosan emelkedett; az állam-jövedelem pedig az akkori 20 millióról maig 50 millió tallérre emelkedett. Az ó-török párt ez újításokra annyira felbőszült, hogy még a zultánt is elrémitette, ki tőlük megóvándó kedvencét követül ismét Lon-

donba küldte, hol az e minőségben a zultánnak 1838-ban történt haláláig működött.

A jelenleg is uralkodó, akkor még fiatal zultán Redsidet azonnal visszarendelé külügyminiszteri székébe, hol nemsokára a nevezetes *gultani hattiserifet* eszközölte ki, mely Törökország új szervezetének alaptörvényeként tekintetik. Kitartó erélyének az itt felállított rendszabások legnagyobb részét sikerült is kivinnie. Győzelmének eredménye volt az 1845-ben általa alkotott miniszterium és egy *Tansimat*, mely szerint az új szervezetnek az igazgatás egyes ágaiban kivitele felsőbbleg elrendeltetett. Zugolódással fogadták ezt, kiváltképp pedig azon pontját, mely minden nemzetbeli alattvalóknak vallási és polgári szabadságot adott.

Redsid ez új szervezettü államnak 1846-tól 1852-ig, csekély félbeszakasztással, folytonosan feje és lelke volt, mert még hivatalon kívül is főnállt tekintélye és ura maradt a helyzeteknek. Leghatalmasabb ellene volt Riza basa, az ó-török párt feje, de ki később a zultán kegyét egészen elvesztette. Az által pedig, hogy 1853-ban Redsid fia a zultán egyik leányát, egészen európai módon egyetlen nejeül vette, úgy a zultánhoz fűződött, hogy ezután annak még, hivatalon kívül is folyton személyes minisztere maradt.

Kora elhunytát ismételt vértorlódás okozta. Ez év jan. 3-án hasonló baj támadta meg, de hathatós orvosi segély veszélyn kívül helyezé, úgy hogy már ismét dolgozott. Jan. 7-én délelőtt, midőn az előteremben számosan éppen elfogadására várakoztak, egyszer csak nagy lármá, sirás támadt benn s a rémülve kifutó szolgák a nagyvezír halálát jelentették.

Másnap már eltemették Törökország nagy férfiak földi maradványait az *Eyub* temetőbe, minden fény és pompa nélkül, mert illyesm csak a zultán családtagjai temetésekor van megengedve.

Halálát bizonyára legjobban fájjalja maga a zultán, kinek jobbkeze volt uralkodása kezdetétől fogva — és Stratford lord a volt angol követ Konstantinápolyban, kinek őszinte barátja volt s ki róla azt mondá: *Törökországban ez az egyetlen becsületes ember.* E viszonyról fogva sokan Redsidet csak Redcliffe eszközének akarnák tartani, kinek segélyével ez Törökországot európaillag rendezte. De ha ez igaz lehetne, Redsid még akkor is olly férfiúként áll előtünk, mint kinek mindenható befolyása tehette csak lehetővé amaz újítások kivételét. — Ő azonban más szempontból ítélendő meg. Törökországnak, a betegembernek, korhadt állam- és társalmi szerkezetében van a baj legfőbb oka s régibb időtől több férfiak fáradoztak azon, hogy korszerű reformokkal támogassák körül a roskadozó épületet. E reformatorok közt kétség kívül Redsid basa a legnagyobb, ki tervei létesítésében olly merészséggel és erélylyel járt el a zultán körül, hogy e miatt élete is többször kockán állott. — Harmincz év óta az ő élete Törökország élete volt s most az a kérdés, ki fogja újításait fenntartani, vagy folytatni? Emlegetik, hogy utóbbi időkben ő és Redcliffe lord voltak Törökország. Mindkettő letűnt; az egyik sirba szállt, a másik haza ment. Ki fogja a *keleti kérdést* utánuk megoldani?

Magán életéről, még eddig kevés van följegyezve, a minthogy ez a török nevezetesebb férfiaknál többnyire így szokott lenni. Párisban, Londonban mint ügyes államférfit, barátságos embert ismerték. Egyidőben Páris minden termeinek arslána volt. Mindig nagy házat tartott, úgy hogy Redcliffe lord nem egyszer panaszkodott, miszerint valahányszor nála látogatást tesz, ajándékképp mindig 500 piaszt kell kiosztania a nagy szolgaszemélyzet közt.

Hortobágy.

Csöndesen foly a Bágy
Hortobágyon által,
Mulat a ragyogó
Nyári napsugárral. —
Mint könnyű hajóval
Bánnak a tengerek:
Messziről a csárda
Delibábon lebeg. —

A folyam mentében
Hallgatja a róna:
A susogó habok
Mit mesélnek róla?
Partjára ülnek az
Ingovány-virágok,
Ezek a halovány
Ábrándos leányok.

Hallgatják a mesét
A haboktól mondva:
„Nem illy élet volt itt
Régi jobb napokkal!
Nem illyen volt a táj,
Nem illy siketnéma;
En sem illyen bágyadt,
Tétovázó, léha!“

„Keleti pompától
Ragyogó nép jára
Az én kebelemnek
Hűsítő hajjára!
Tomboló paripák
Harcos leventékkel
Betölték a pusztát
Fényes díszességgel.“

Hullt a piros harmat
Tikkadó erembe:
Vértől áradtam meg
Szilaj örömembe...
S végig nyargaltam az
Árnyéktalan rónát —
Hirdetve a népek
Győzedelmes voltát! —

— Hónaljig guggolván
Némi kardos sásba,
Elméláz a mesén
Az a boglyos csárda...
Hangos mint a pusztá:
Mélyes-mélyen hallgat —
Ha tenger az alföld,
Beillik czethalnak.

Hosszu asztalán egy
Hosszu nyaku üveg;
Ütött-kopott csákány,
Kurta viselt süveg;
Mellette, egyedül,
Komoran, setéten,
Bizonytalan voltu
Ember a faszéken...

Tornáczoszlopának
Kifutult végében
Vércsederes lova
Szunnyadozik féken.
Akkor ébred fel, ha
Ura rája pattan...
Megdöbben a pusztá,
Felcsörren a kattan...

Mintha oldalánál
Ott csattogna kardja:
Daliás természet
Most is ugyan tartja...
Mintha siri árnya
Volna a mesének
Mit a Bágy hajjai
Csöndesen mesélnek...

Mese volna ő is,
Ha köztünk nem volna,
Ha kisikkadhatna
A pusztá alóla...!
Melly hiába olly nagy,
Hiába temérdek:
Bujdosó vágyai
Még abba se férnek!! —

Tóth Endre.

Arczképek

a Raguzai herczeg emlékirataiból.

Marmont tábornagy, Raguzai herczeg, kilencz kötetből álló műben hagyta fenn, hosszúra terjedt s rendkívül nevezetes életének emlékeit. Az európai társadalom arcát megváltoztató nagy francia forradalom, legelső bajnokainak egyikét üdvözlé ő benne. Tanuja, sőt kitűnő szerepvivője volt az emberiség emez örök emlékü drámájának mindvégig, mignem a sors intésére legördült a függöny s a játéknak véget vetett, véget a nagy csalódásnak, mellyben szereplők és nézők olly sokáig ringatták magokat, Bonaparte Napoleonnak, a harcok mesés óriásának oldala mellett küzde Marmont teljes odaadással; de midőn a játszi szerencse sorba sujtá az elbizakodott óriást s Páris utcáin ellenség paripái dühögtek, Marmont nem osztozék a balsorsban, hanem megalkuvék a körülményekkel és főlshínén maradt a haboknak, mellyek körülte a nemrég teremtet világot eltemették.

Fölötte nevezetese és tanulságosak az események, mellyeket ő, mint hiteles szemtanu, 1792-től 1841-ig terjedő emlékirataiban följegyzett. A francia nyelven írott mű a mult év folytán jelen meg Párisban s róla nálunk is tettek némi említést nagyobb politikai lapjaink. „Egyedül élén már azok közül — így szól az író — kik pályafutásában környezék ama rendkívüli embert, a ki olly hatalommal nehézkedett vala századjára s miután azok közül, kik az ő oldala mellett velem hasonló állomást foglaltak, senki sem irt; úgy hiszem nem vonják kétségbe szavaimat. Remélem, hogy az igazság szelleme, melly engem lelkesit, az utókor előtt érdemelt hitelt fog szerezni irataimnak. Cselekvő részt vettem én ama mesés időszak legnagyobb eseményeiben, midőn szinte hihetlen csodák történetek; mignem eljöttek a még sokkal nagyobb szerencsétlenségek s bevégezek a mesés időszakot. Sokat láttam, s tapasztaltam, mind a körülményekhez, mind az emberekhez volt viszonyaimban. Fő emlékező tehetséggel birva s szerencsére egyetlen fontos irományt sem veszítve el, megújithatom emlékemben az elmúlt tetteket. Minden esemény olly elevenen áll még lelkem előtt!“

Azt hiszem, nem lesz talán érdektelen a magyar olvasókra nézve, ha e nevezetes műnek némelly feltűnőbb részleteit, egyegy arczképpé alakítva, közölni fogom. Ha nem bírnának is ezek az újdonság friss színével, tegye kedvessé az igazság ereje, melly belőlök a szívhez beszél.

I. A nagy Napoleon.

Nem lehet czélunk csak egy vonással is tulmenni azon korlátokon, mellyeket a föntnevezett emlékirat élénk szab. Napoleon pályafutását, e világeseményekkel teljes pályafutást terjedelmesen rajzolni, nem lehet e soroknak föladata. Roppant könyvhalmazt írogattak már e lángelme működéséről, a nélkül, hogy jellemzését bevégezték volna. S míg az emberi lélek az események láncolatát kutatni s azok fölött eszmélkedni meg nem szünik, hihetőleg komoly

vizsgálódások tárgya lesz Napoleon élete s az ő roppant hatása. Emlegetni fogják őt, mint az ő világ legnagyobb hőseit, Nagy Sándort, Caesart és a többieket. Valóban sok volt benne, a mi amaz ő világ hőseire emlékeztetett s nagyságát bűbajos színben tüntette föl. Ugy tetszett, mintha újra föl akarná ő eleveníteni a régi mesés idöket. „De, mint egy francia műtész e napokban megjegyze, ép ez bonyolítja össze működéseit igen gyakran s képtelenné tette őt arra, hogy saját kora viszonyait helyesen fölfogja. Nem látta egyebet a világon mint hőseket és néptömeget. Minden, a ki nem hős, nem császár vagy fejedelem, a tömeghez tartozott ő előtt s ki a sokaságból ki akart emelkedni, egy föltét alatt tehetett csak: ha szolgává szegődött. Napoleonnak nem volt s nem is akarta, hogy legyen fogalma azon számtalan árnyalatról, mely az embereket egymástól elválasztja, saját osztályukban rendezi s különböző jogokkal látja el. Semmikép nem engedé a hatalom megosztását: a tömegé a leghatártalanabb egyéniség, a hősöké a tanács és ellenmondás nélküli kétségtelen hatalom. A rendszernek ezen classicismusát növelte nála a rendkívüli képzelődés: nemcsak hatalmat keresett hanem dicsőséget is; nemcsak kormányozni akart, hanem vakítani is. A dicsőség épen úgy bálványá neki, mint bálványá volt a régi világ hőseinek. Napoleon az új idök nagy emberei közt legfőbb mértékben bírt a régi világ éme tiszteletével s leginkább tüze azt élete céljául s cselekvési fölvélül. S végre Napoleon, bár francziává lett is, alapjában mindig megtartá olasz természetét s Európa mostani népei között, szerencsétlenségre az olasz nép az, mellynél a régi világ hibái közül legtöbbet találhatni; a nagyszerűnek, a pompának szeretetét; kedvelését a politikának, melyről azt gondolják, hogy az kedves gyakorlás az értelemre s érdekes küzdő játék a jellemre nézve.“

Szándékosan idézők e jellemző sorokat, mert fölötté megközelítik ama véleményét, melyet Napoleonról, a szóban forgó emlékiratok elolvasta után, magunknak formálunk. — Marmont serdülő ifjúsága óta határtalan ragaszkodással s csodálattal viseltetett Napoleon iránt. Még Toulon ostroma előtt szoros ismeretség szövődött vala közöttök. De a mint növekedett az ifju harc-óriásnak szerencséje s azzal együtt zsarnoki uralma és szertelen vágya: úgy hidegült és bomladozott eme benső vonzalom, míg nem utóbb kiért, hivatalos érintkezéssé s végre kölcsönös kárhóztatássá változott.

Marmont, mint Illyria kormányzója szabadságot nyerve, 1810-ben látogatá meg az új császári udvart, melyre ekkor Mária Luiza, újabb fényt áraszt vala. Martius elsőbb napjaiban érkezett Párisba, a mely hónap oly termékeny vala politikai eseményekben, s midőn egymást föl váltva követék a császárság reményei s rendületei.

Az öröm és diadal e szakában — ugymond Marmont — minden sikerült Napoleonnak. Ugy tetszett, mintha keskenyek volnának előtté e világ határai. Minden ott hevert lábainál; minden hódolt vágyainak, mint a természeti törvények ellenállhatlan hatalmának. Fia vala születendő. És e fia, mint e föld béke- és nyugalomzálóga, mint a nemzetek politikai szivárványa, arra látszék rendeltetve, hogy e borostyánokkal árnyékolts koronát viselje fején s a mindenség kormánypálcáját kapja örökségül. Azt hívék, hogy annyi munka után végre biztosítva van a fölséges építmény a viharok ellen s bár némelly jelenségek már a kezdeményt is megzavarák, mégsem gondolt arra senki, hogy e fáklya, melynek fénye, úgy szólván, mennyei volt, oly hamar elhalványul s kialszik. De annyi eszély, számítás és mélyre ható gondolat után a legdörébb tervek következének. A büszkeség vastag tévelygessé fajult, a szellem ihlettsége eltűnt, vagy a szenvedélyek hizelgőjévé lett s egy a tömegből kiemelkedett ember, önműveinek gyermeke, — tulszárnyalta álmodozásban a trónon született fejedelmeket, kiknek a hizelgők megronták jellemüket s elhomályosíták józan értelmüket. Három év alig folyt le és im a kolossz elenyész!

Napoleon nagysága részben saját műve volt; de a körülmények is különösen kedveztek emelkedésének. Hatalomra jutása a társadalom akkori szükségének kifejezése vala; de bukását egyedül önmaga okozá. Sokkal nagyobb, sokkal állandóbb erélyt fejté ki önmegbuktatásában, mint emelkedésében. Soha senkire nem alkalmazható méltóbban ama megjegyzés, hogy a megalapított kormányok csupán önhibájok miatt bukhatnak s mindig bizonyos öngyilkosság által mulnak ki. — Rohanva vitte őt saját rossz szelleme azon örvény felé, honnan nem vala többé visszalépés.

Érdekes és jellemző azon huzamos beszélgetés, melyet Napo-

leon, a lipcei csatát megelőző napon tartá Marmonttal. Szokása volt ez időtájban gyakran küldeni Marmontot s beszélni előtte terveiről s egyéb dolgokról. Ha táborkarának mozdulatai engedték, mindjárt esti 6—7 órakor lefeküdt s éjfélkor vagy egy órakor fölkelt és rögtön hivatá egyik vagy másik főtisztjét, ki a nap ferheitől fáradtan, talán épen akkor bocsátá fejét a nyugtató álm kebelére. Illy időben hivatá Marmontot is. A nap teendőiről beszélgetének. Marmont véleménye volt: elvonulni a csataterőről; de Napoleon sehogy sem bírta magát arra határozni, hogy Lipcsét önszántából elhagyja. Nyolcz nap mulva gyászosan kellett onnan kivonulnia. M. részletesen mutogatta előtte a csatater rendkívül czelelles választását s hiányait; de N. a legvastagabb önámításal így felelt: „annyit fogok harcolni, a mennyit tetszik; az ellenség nem mer engem megtámadni!“ Tollal kezében bizonyította be M., hogy a szükséges ellátás és élelmezés hiánya s a kórházak rendkívüli fogyatkozásai okozzák a sereg legnagyobb veszteségét, s hogy ha Drezdában mindezekről, néhány millió frank feláldozásával, jól gondoskodva lenne, legalább is 50,000 emberrel erősödnék a hadsereg. És N. egykedvűleg ennyit válaszolt: „ha e néhány milliót kiadnám, elfecsérelném azt s ügyeink egy állapotban maradnának!“ Csak egyet lehetett volna válaszolni e feleletre — folytatja Marmont — azt, hogy így tehát le kellene mondani a kormányzás és közigazgatásról. Napoleonnak szokása volt, mindig pazarolni az eszközöket új erők teremtésére; de soha sem akart legkisebb áldozatot tenni arra, hogy a már létezőket megtartsa.

E találkozás ideje alatt többször változtatá N. a beszéd tárgyait. Panaszkodott szövetségeseire, kik tőle elpártoltak s ez alkalommal különbséget tett a „becsület embere“ és a „lelkiismeret embere“ közt s az elsőbséget határozottan amannak adta; mert — úgy mond — arra, ki tisztán s föltétlen megtartja adott szavát s ígérétét, bizton számíthatni; míg a másíknál az ő saját egyéni fölvilágosultságától s ítéletétől függünk. „Ha például ön — mondá Napoleon — midőn az ellenség Franciaországba törve a Montmartre tetőjén megjelenne, azt hinné — bár helyes okon, — hogy a haza jólléte parancsolja önnek, hogy engem elhagyjon s ezt meg is tenné: ön jó franczia, derék ember, lelkiismeretes ember lenne, de nem lenne a „becsület férfial.“ S maga Marmont hozzá teszi: e beszéd Napoleontól hozzám intézve, nemde nem rendkívüli jellem bélyegét viseli-e magán? nincs-e ebben valami természet fölötti, valami jóslatszerű? — Mert minden úgy lön, mint ama szavakban példázva volt és Marmont valóban elfordula Napoleontól.“

A csapás megtörtént. A szövetséges hadak Lipcsénél porba dönték Napoleon hatalmát. A sereg töredék maradványainak ezután már csak az önfenntartásért kelle küzdeniök. Felényinél is kevesebbire olvadva, hadi szerekből kimerítve, reménytelenül húzódtak Franciaország határa felé. S mig Marmont Páris falai közé szorítva, fegyverszünetet kötött az előnyomuló ellenséggel s utat egyengetett a következő békére: Napoleon Fontaineblauban kénytelen volt aláírni a gyászos oklevelet, melyben a császári koronáról, fia részére, ünnepélyesen lemondott. De bár, mint a hálóba esett oroszán, érezte szorongató helyzetét, még sem monda le minden reményről. Még mindig bizott, mindig remélt valami csodát, mely annyiszor történt vele életében. Ámde a csoda, ha szintén közelgetni látszott is, nem jöve el többé s nem hozá vissza az elrepült szerencsét.

Napoleon önmagában hordá romlása magvát. Jelleme, láthatólag s kikerülhetlenül vonta bukása felé. Még szenvedett nagy veszteségei után sem tudott megállni önmaga előtt a nélkül, hogy ne próbáljon újra fölemelkedni azon tetőre, melyről lebukott. Azonban e hatalom visszanyerése sem elégítette volna őt ki. Képességei, melyek fölemelkedésének hatalmas tényezői voltak, vakmerősége, hajlama a nagyszerű változások iránt, szokása sokat tenni kockára, hogy minél többet nyerjen s végre a határtalan becsvágy bizonyosan vesztét okozták volna, annyival inkább, mivel már ekkor nagyrészt mulófélben voltak azon tehetségei, melyek előbb heves szenvedélyeit némileg mérsékeltek. Számításait, eszélyességét, előrelátását s ércz-akaratát, némi hanyagság, föl sem vevés, gondatlanság s szeszélyes elbizakodás váltotta föl.

Két egészen különböző természet volt egyesülve az ő egyéniségében; mondhatni két különböző ember. Az egyik alak sovány, józan lény s csoda-tevékenységű. Érzéketlen a nélkülözések iránt; semmibe vevő a jólét s testi gyönyör élvezet. Vállalatainak sikere foglalta el egészen. Előrelátó, bölcs és eszélyes mindig, ki-

véve a szenvedélyesség pillanatait. Nem bizott többet a véletlenre, mint mennyit a józan ész megengedett. Elhatározott vala s határozataiban kitartó. Ismerte az embereket s az erkölcsöt, mely oly nagy szerepet játszik a hadviselésben. Jó, és méltányos s ellenségei iránt nemes, őszinte érzelmekre fogékony. — A másik alak, elhízott nehézkes, érzéki s kényelme keresésével elfoglalt; gondatlan és a fáradságtól irtózó. Mindent megunt, közönyös volt minden iránt. Nem hitt az igazságba, ha meg nem egyezett az érdekeivel, szenvedélye vagy szeszélyeivel. Semmibe sem vette az emberiség érdekeit; nem figyelt hadviselésében az eszély legegyszerűbb szabályaira. Számított szerencséjére, melyet *saját csillagának* nevezett, számított ugyszólván egy külön isteni pártfogásra. Fájlatva monda dicsősége napjaiban, hogy elmúlt a jó világ, midőn az emberek fölött uralkodni lehetett; mert már ma senki sem hiszi, hogy *valaki Istentől eredett legyen*. A régi kor vak hódolata kellett volna neki. Lobbanó érzései ragadták, a nélkül hogy rosszá tették volna; de jósága nem vala már tevékeny, hanem csupán szenvedőleges. Szelleme mindig ugyanaz maradt; a legnagyobb, legterjedtebb, legmélyebb s legtermékenyebb; de hiányzott az akarat, az elhatározás és mozgékonyosság s ez állapot már a gyöngeség szomszédja vala.

Napoleon az első alakban ragyogott a tilsiti béke megkötése. Ez az ő nagyságának s legdicsőbb fényének kora. A második alak ez után következett s teljessége volt a büszkeségszülte tévelygéseknek, eredménye a Mária Luizával kötött házasságnak.

Illyennek látta, illyennek ítélte Napoleont az emlékiratok szerzője, hosszú együttlét és tanulmánya után. S midőn a hős nagy nevéből bucsut vesz, hogy a következő idők csekélyes viszonyaira térjen át, még egyszer fölmelegíti szívét a híres napok emléke. „Elhagyom — úgy mond — a dicsőség és nyomor ez időszakát, midőn oly nagy dolgok történtek s népeket fölforgató események jegyzék a napokat, hogy egy új világot alakítsanak. Most minden oly kicsiny, oly aprólékos gyakran egész az alacsonyosságig. Elhagyom a harcok emlegetését, melyek gyulasztják s emelik a lelket, hogy beszéljek cselszövényekről s oly sokszor elvetemült emberek működéséről.”

II. A kis Napoleon.

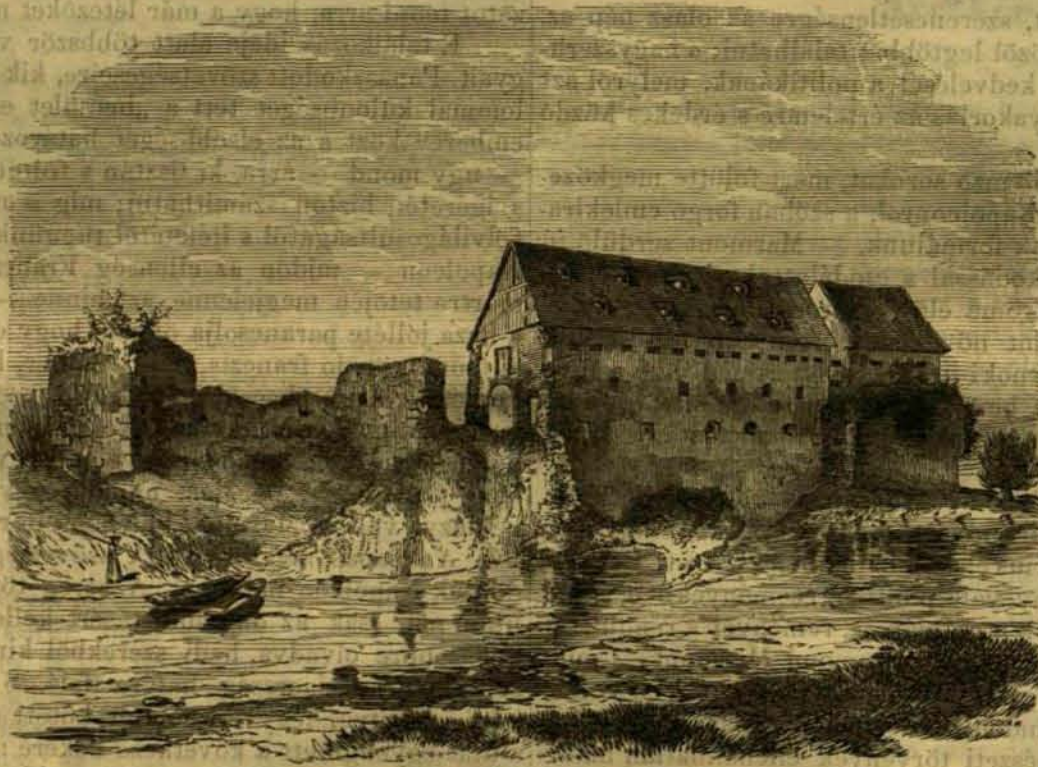
Érdekes vonásokkal rajzolja az emlékiratok szerzője Napoleon egyetlen fiának, a Reichstadti herczegnek arczképét. Hiszen születése pillanatának is tanuja volt az öreg tábornagy s örömrádvá hallá a huszonkettedik ágyuszót, mely által a csecsemő fiuvolta hirdetteték (1811 mart. 20.) és nyíltan kimondja, hogy „sohasem volt kevésbé alapos s gonoszabban rágalmozó hír, mint a melyet, némmely rossz akarók ama pillanatokban a *gyermekcserélés* felől terjesztgetének.”

A juliusi forradalom után Bécsben huzamosabb ideig tartózkodék Marmont tábornagy. Ohajtva várta a pillanatot, hogy Napoleon fiát láthassa s vele megismerkedhessék. Az angol követ (Cowley lord) fényes báljában vala első találkozásuk. Egészen atyja tekintetével bírt az ifju herczeg. Szemei kisebbek és mélyebben ülők ugyan, mint Napoleonéi, de ép oly átható nézésűek. Homloka is egészen atyjáé. Arculata, mint Napoleoné fiatal korában; ugyanazon halványság, ugyanazon bőr-szín. Ezenkívül mindenben anyjának s az ausztriai háznak vonásait viselő alakján. — Könnyedén

ott termett az ifju herczeg Marmont oldalánál. „Tábornagy ur! — úgy mond — ön egyike atyám legrégibb bajtársainak; igen nagy szerencsének tartom, önnel megismerkedhetni!” S azonnal élénk beszélgetést kezdének Napoleon hadjáratairól. Az ifju kíváncsisága egyre nőtt, s a beszélő öreg bajnok ügyesen tudá azt főlebb főlebb fokozni. Szenvedélyes ragaszkodást mutatott a katonai foglalkozásokhoz s többször nyilvánítá, hogy szerencsésnek tartaná magát, ha a tábornagy vezénylete alatt tanulhatná a hadfolytatást. „Francziaország és Ausztria — ugymond — szövetségesek lehetnek egykor s egymás oldalán harcolhatnak. Mert nekem Francziaország ellen nem lehet, nem szabad harcolnom. Atyám egy rendelete tiltja azt s ezt én soha meg nem szegem. De szívem is tiltja s szintugy a józan és helyes politika.”

Ezen első rövid beszélgetésnek az lett eredménye, hogy Metternich herczeg engedelmével s az ifju Napoleon nevelője gróf Dietrichstein Móríz beleegyezésével alkalom nyílt az öreg tábornagy előtt, teljesíteni a Reichstadti herczeg azon sürgető kívánságát, hogy őt az elmúlt emlékezetes idők eseményeivel részletesen megismertette. — Három hónapon keresztül, kétszer-háromszor hetenkint, egy-egyórát beszélgetett Marmont a nagyreményű sarjadék előtt atyja történeteiről, a közel mult esztendőkharczairól, fejtegetvén közben közben a hadviselés főelveit. Az ifjunak minden eszméje

dicső atyjára vala irányozva, s lángoló szive szintén cultussá magasztosítá az ő nevét. Leirhatlan figyelemmel s kíváncsisággal csügge Marmont előadásán. — Mintha egy bűbájós követet hallgatott volna, kit hozzá édes atyja küldé a tulvilágról, hogy bajnoki tetteiről mint hiteles szemtanu, beszéljen. Különös megindulást mutatott a párisi csata részletes rajzolásakor. — Helyesen fogta föl s a legjózanabbul ítélte meg az eseményeket. Fölismeré az elkövetett hibákat s végre e határozott és sok igazsággal bíró szavakat ejté: „atyámnak s anyámnak soha nem kellett volna elhagyniok Párist, egyiköknek a háboru — másikk-

Ónod vára. — (Lásd a szöveget 186. oldalon.)

nak a béke miatt nem!” — Három hónap mulva bevégeződtek a fölötté érdekes előadások.

Az ifju herczeg gyöngéden ölelé meg az öreg tábornagyot s köszönettel nyilvánítá, hogy ezek voltak életében a legeslegédesebb pillanatok. A látogatások azonban ezután sem szakadtak félbe. Marmont minden két hétben fölkeresé egyszer a herczeget s igyekezett neki, tapasztalás által érlelt jó tanácsokat adni. „Soha, semmi esetben nem harcolnék Francziaország ellen; — monda többek közt az ifju — atyám meghagyása az, melyhez mindig hű maradok, és ha az európai hatalmak politikája engem arra akarna rendelni, ünnepélyesen tiltakoznám ellene. Napoleon fia sokkal több nagysággal bír, semhogy eszközül szolgálhatna. S hasonló természetű eseményeknél én nem akarok előcsapat lenni, hanem tartalék, a ki fedezetül érkezik, nagy emlékekre hivatkozván!”

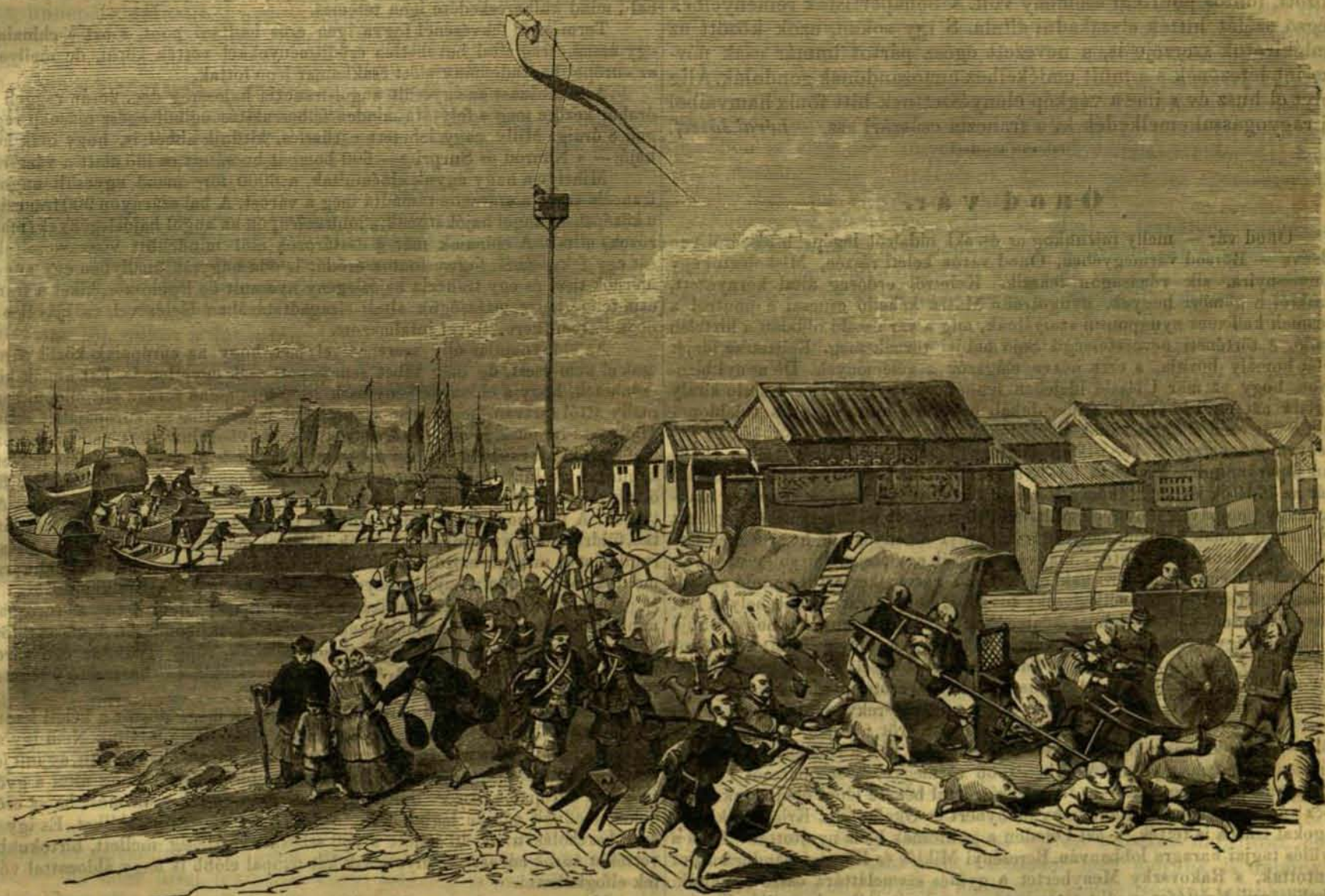
A Reichstadti herczeg alezredesi rangot viselt a Gyulai-ezredben. Kitünő hévvel vitte a reábizott zászlóalj parancsnokságát. Reggeli 5 órakor már mindig gyakorlaton volt, s éjjel gyakran igen sokáig fenn dolgozott. E rendkívüli tevékenység, mert erőit túlhaladta s ehhez még a gyöngé mell, a fejlődésével elfoglalt testszerkezet s atyjától örökölt vérmérséki gyengeség; együttvéve okozák ama betegséget, melynek végre áldozatja lón. Talán huzamos ideig tartó békés magány, talán valamely szelidebb éghajlat s a legcsekélyebb körülményre is figyelő gondos ápolás, megerősíthet-

ték volna még az ifju herczeg ingadozó egészségét. Azonban némely körében levő emberek gyanúsításai, kik őt erélytelennek, elpuhultnak mondogaták, annyira sebzék szívét, hogy elkeseredésből önként a legnagyobb erőfeszítéseknek tette ki magát. Résztvett a katonai szolgálatokban; fárasztó vadászatokban zaklatta erejét; s daczolt az idő zordonságaival. Ennyi tulhajtás végképen kimeríté s gyors léptekkel vitte sírja felé. — Julius hóban, halála előtt néhány nappal akará őt meglátogatni az emlékiratok szerzője. Bejelentette magát s a rendkívül gyenge és szenvedő ifju válasza volt: „mondjátok a tábornagnak, hogy alszom; nem akarom, hogy in-ségemben lásson!“ S pár nap múlva (1832 jul. 22.) csakugyan ki-aludt a fáklya, mellynek lobogásához a multak annyi dicső emléke s a jövőnek olly sok reménye vala kötve.

Egy magas és hatalmas trón zsámolyán születve, úgy látszott, hogy népek kormányzására leszen hivatva. De csillaga, mert feljöt-

mint katonává lenni s háborút folytatni. Kevés örömet talált a nagy világ gyönyöreiben, hol pedig igen szívesen fogadtaték. Később, midőn kifejlődése bevégeződött, bizonyosan másképp lett volna az; de némienemü stoicus magatartás és eszély sokáig elvonta volna őt a nők társaságától.

Ügyes és könnyű vala a testgyakorlatokban. Jól és sok kellemmel lovagolt. Alakján valami kedvesség, komolyság és mélabu ömlött el; tekintete némelykor átható és kemény, melly atyjára emlékeztetett, midőn ez ingerült vala. Nevelése és különös helyzete bizonyos tettetés megszokására utasítá. Hogy ravasz és hazug is lett volna, ezt M. sohasem vevé észre. De rendkívüli tartózkodása s korát meghaladó eszélyessége sohasem engedé, hogy tovább ragadtassék, mint önmaga akart. Tartózkodását s eszélyét bizonyítja e következő esemény. Marmontnak egyik hajdani segédje *De la Rue* épen Párisba akart visszatérni Bécsből. Az ifju herczeg közlelő

Kanton bevétele és a vasgyurók futása. — (Lásd a szöveget 186. oldalon.)

tekor olly ragyogó vala, mindegyre halványodott. Mindennap homályosbulni látta jövődjét s rövid huszonegy év véget vetett csalódásokkal, ellentételekkel, és fájdalomokkal teljes életének. Már természetből gyöngye testet kapott. Rendkívüli növése, melly szintén angolbetegséggel vala határos, méginkább elgyöngíté. Legnagyobb fontossággal bíró életművei nemis fejlődtek ki teljesen, míg a többiek éltének minden erejét elnyelni látszottak. Gyomra fölötté ki-csiny, agya rendkívül nagy. — Nevelését gr. Dietrichstein Móríz vezeté. Tanulmányainak középszerű eredménye lön. Az élő nyelveket jól tudta, de kevés hajlamot mutatott az exact tudományokhoz. Hiv emlékező tehetsége könnyíté neki a történelem tanulását s abban nagy készséggel is birt. Katonai tanulmányokhoz vala legtöbb vonzalma. A katonai szolgálat, mondhatni, szenvedélye volt. Atyjának fényes hadi dicsősége vala a tűzpont, melly örökké hevítgeté. Semmit sem tartá e földön nagyobb szerencsének,

ismeré az elutazandó francziát; ki ez okért bátor vala ajánlani a herczegnek, hogy ha megbízásai volnának Párisba, szívesen elviszi és teljesíti. És a herczeg élénken s nyomatékkal felele: „Párisba? ott én senkit sem ismerek. Nem ismerek mást csak az oszlopot a Vendome-téren.“ S midőn a hadsegéd harmadnap múlva indulóban vala, egy papírszeletet küldé hozzá a herczeg, melylyen e szavak állottak; „ha meglátja ön az oszlopot, adja át neki tiszteletemet!“

Szelleme világos és élénk, fölfogása könnyű, észrevételei találók, következtetései helyesek valának. De minden képessége és kellemes volta mellett is igen kétséges, ha vajjon birt-e elég magas tehetségekkel első rendű szerep játszására emez időszak szövényes viszonyai közt. — Nem szenved kétséget, hogy a juliusi forradalom rendkívüli benyomást tett lelkére. Felkölté szunnyadozó vágyakozásait. Folytonos harcz keletkezett szívében, kinos zürzavar, mellyet az alaposaknak és jogosaknak tetsző, de ki nem elégitett

vágyak szülnék. Nem kedvelé a Bourbonokat, de föl bírta fogni jogait és nagyságukat. Gyakran mondogatta, hogy neki is megvannak saját jogai s azok még világosabbak s jobban egyezők a kor szellemével, mint Lajos Fülöpéi. E szerint se politikai, se katonai tekintetben nem biztosíthatta magát siker reményével. Jogaiból ki vala ütve, s nem harcolhatott se Franciaországért, se Franciaország ellen. Kétségei között olly véleményt is nyilvánította, hogy Európában csak olly háborúnak lehet helye, melly Franciaország és a többi szárazföldi hatalmak közt indíttatik. S ez alkalommal e kérdést szalasztá ki ajkán: „de vajjon a nyert dicsőség, ha szinte a francziák kárával nyerném is azt, nem tenné-e majd nagyobbá előtök nevemet, s ha egykor majd kormányukra hívnának, nem lennék-e arra méltóbb, ha tetteim által bizonyítottam be tehetségemet?” Csakhamar visszatért aztán azon első eszméjére, hogy a francia vér mindig szent lesz előtte s mint a szerencsétlenségnek gyakran történik, átengedé magát ama hű reményeknek, mellyek, mivel való alappal nem birnak, nem egyebek, mint a Gondviselés által a végett küldött álmódosítások, hogy a szív fájdalmait s a lélek szenvedéseit megkönnyébbítsék. Az ő halála az akkori viszonyok között, fontos politikai esemény volt. A bonapartisták reményeinek végső szálát hitték elszakadni általa. S így sokan, azok között az emlékiratok szerzője is, a nevezett egész pártot immár csak névszerint létezőnek s a mult emlékeihez tartozandónak gondolák. Alig folyt el husz év s ime a végkép elenyészettnek hitt főnix hamvaiból új ragyogással emelkedék ki a francia császári sas. — *Lérai József.*

(Folytatása következik.)

Ónod vár.

Ónod vár — melly rajzunkon az északi oldalról legépebb részéről van felvéve — Borsod vármegyében, Ónod város keleti részén, Miskolcztól egy állomásnyira, sík rónaságon fekszik. Keletről erdőszeg által környezett, északról a gömőri hegyek, nyugotról a Mátra kékellő csúcsai e pontról a szemnek kellemes nyugopontul szolgálnak, míg a vár északi oldalán a hirtelen áradó, s történeti nevezetességű Sajó hajjai törnek meg. Építtetése idejét sötét homály borítja, s erre nézve elágazók a vélemények. De annyi bizonyos, hogy az már Ulászló idejében fennállott. — 1492-ben László király foglalta azt el; bár Ónodi Zudar Jakab örökösei, mint illetékes tulajdonosok, a vár ezen elfoglalásának ellene mondtak. 1582-ben a törökök itt keményen megverettek. 1585-ik év Báthory István birtokában talált. 1616-ban főparancsnoka a várnak felső-vadászi Rákóczy György volt. Azonban már az 1710-ik évben Rákóczy Ferencz bírta. A vár hajdan négyeszeg alakban nagy pompával, fényvel épült. Hogy a még fennálló rész kellő fogalmat nem adhat annak hajdani nagyságáról, annyi bizonyos; de hogy a még látható omladékok csak mintegy magvát képezék egy terjedelmes egésznek — ezt gyanítani engedik a városnak egyharmad részén keresztül vonuló s bizonyos szegleteket képző mélyedések; továbbá, hogy a város több helyén tett ásások alkalmával terjedelmes kőalapokra akadtak; végre az, hogy a Sajó és Hernád egybeszakadásánál, a vártól mintegy ezer ölnyre állott egy őrtorony, melly a nép ajkain maig is *Kakacsár* nevet visel. Ennek romjai most már alig kivehetők. 1707-ben majus 31-kén nevezetes események színhelye volt e vár, midőn Rákóczy Ferencz, hogy nagyratörésvései — szövetségesei elhidegülése miatti kétségei közt — újabb erőt nyerjen, kijött Erdélyből s Ónodra országgyűlést hirdetett. Szándéka volt a rendeket saját céljainak teljesen megnyerni. Azonban több vármegye, a sok harcot s annak nyomorait már meguntván, I. József császárral békére lépni ohajtottak. Turóc vármegye követei, Rakovszky Menyhért és Okolicsányi Kristóf e kívánásokat irába is tették, s azt Ónodon a gyűlésnek be is nyújtották. Ezen a gyűlés tagjai haragra lobbván, Beresényi Miklós és Károlyi Sándor kardot rántottak, s Rakovszky Menyhértet a gyűlés szemeláttára összevagdalták. Okolicsányi Kristóft pedig tetemesen megsebesítették. A gyűlés Turóc vármegyét vétkesnek ítélvén, a vármegyék sorzatából kitörölte, pecsétjét elvette, zászlóját összeszaggatta, s területét több vármegye közt felosztotta.

1845-ben a Sajó teljes erejével a vár északi végének fekvődvén, azt romba dönté. A leomlott rész, a még most is fennálló nyugoti szöglet kiegészítő része volt, s szintugy mint ez, lőrésekkel s tömőrfallal birt. A vár homlokzatán a felső emelet már az újabb időben épült, akkor midőn azt, birtokosai magtárnak átídomítani jónak látták. 1855-ben sikerült a Sajó vízének, közepe táján is annak falát lerontani. Illy elhagyatott állapotban lévén az, Gróf Erdődy György — ki mint a Rákóczy család örököse bírja a várat — megengedte hogy a keleti és nyugoti oldaláról a városban építendő kath. templom építésére kőveket fejtessenek. Most már mint elaggott öreg, kiről az idő... letépte öltönyét, mellyet megújítani nem tud — áll még — vég elpusztulásának előestéjén.

Ónod város nevezetes ama szomorú emlékü csatáról, mellyet IV. Béla király alatt 1241 évben a magyarok a mongolok ellen vívtak. E csatában nyolczvanötezer magyar veszté életét. Székhelye most a járásbírói hivatalnak. A lakosok hajdani jólétének tanujelei a ref. egyház gazdagon kiállított több rendbeli arany és ezüst szent edényei, remek dombor műveikkel s felirataikkal. Egy ezek közül 1587-ik évből való Az egyház ezeket részint Rá-

kóczy György Erdély fejedelmének — valóban fejedelmi ajándékától — részint az uradalom régebb tulajdonosainak s az egyház buzgó hiveinek adományozásából bírja.

Édes Vincze.

Kanton bevétele és a vasgyurók futása.

Kanton ostroma és bevétele csak olly hadtani tény, millyent a történet majd minden lapján találunk följegyezve; ámde néha a magukban véve csakély fontosságú események, nevezetessékké lesznek részint a helyzet és körülmények, részint az utókövetkezmények által, mellyek azokból eredhetnek. És illy szempontból tekintve, Kanton ostroma és bevétele is megérdemli, hogy kissé foglalkozzunk vele. Nevezetes az egyrészt az által, hogy mintegy még eddig kevésbé ismert néppel folytatott harc és érintkezés ez utolsót több oldalról tanítja közelebbről megismerni, másrészt az által, hogy szerencsés kezdete egy hadjáratnak, melly az európai polgárisodásnak, miveltségnek utat nyithat egy 300 milliónyi néptömeg kebelébe és viszont ez elzárkózott népnek sajátos miveltségét kitarthatja a világ szeme előtt, hogy ez eltanulja mindazt, a mi abban tanulni való található.

Kanton a chinai földképeken többnyire *Kwangtung Sang Tsing* néven van följegyezve, mi annyit tesz, hogy Kwangtung tartomány városa. A város igen nagy tért foglal el, mert lakosainak száma másfél millióra rug; de nem ezért, hanem azon okból egyik legnevezetesebb városa Chinának, mert mind bel-, mind külkereskedés igen tetemes.

Természeti fekvésénél fogva igen erős hadtani pont, s azt a chinaiak egy ázsiai sereg által bevehetlen erődtéményekkel vették körül, de mellyek az európai hadtudomány előtt csakhamar leomlottak.

A bombázást az egyesült angol-francia hajóereg dec. 28-án reggeli 6 órakor kezdte meg s folytatá minden félbeszakítás nélkül egész másnap reggeli 8 óráig. Milly nagy lehetett e tüzelés, kitűnik abból is, hogy csak két hajó — a Nimrod és Surprise — 600 bombát bocsátott ez idő alatt a városra.

Mihelyt a nagy ágyuk elnémultak, a 6000 főre menő egyesült angol-francia sereg a szárazon támadta meg a várost. A bal szárnyon 900 francia, a középen az angol hajókatonák, a jobb szárnyon az angol hajóslegények (matrózok) álltak. A chinaiak már a csatározók elől mindenütt visszavonultak, sőt egy fekvésénél fogva fontos erődt is oda hagytak, mellyben egy angol mérnök tiszt és egy francia hajóslegény nyomult be legelőször, kiket a francia tengernagy vitézségük általi elragadtatásában ölelésével, csókjával s a becsületrend keresztjével jutalmazott.

Az előnyomulás olly szerencsével járt, hogy az európaiak közül nemcsak el nem esett, de még sebet sem kapott csak egyetlen is. Ezt annak köszönheték, hogy a chinai önkénytesek 2000 főre menő serege állt ellenükben, melly attól tartván, hogy még emberhalál is eshetik, az európaiakat sehol sem várta be puska lövésnyi közelségre, hanem visszahúzódott vad futás közben s magával ragadta a város megrémült lakóit is. Ez zavar esetelése helyett képünkre utalunk, melly *Kanton lakosai s a vasgyurók futását* ábrázolja. Ez önkényteseket az angolok nevezték el *vasgyuróknak*, hogy mi okból, azt ők tudják. A futamodó lakosoknak szokása volt eleinte ha európai katonát láttak, földre bukni s magukat halottnak színlelni, melly helyzetben még az ütést, rugdalást is minden mozdulat nélkül kiállták s csak akkor ugrottak fel s iramodtak tova, midőn a hajóslegények késeikkel kezdték őket csiklandozni.

A következő éjen a bombázás nagyobb tüzzel folyt, a tűz a városban mind tova harapódzott, s hallani lehetett egyes házak leomlását. A város fölött hullámzó lángtenger, a légben ropkedő bombák, röppentyűk, az ég város ropogása, az ágyuk durrogása, a lakosság jajveszékése — borzasztó jelenetet tüntettek fel a szemlélő előtt.

Másnap, dec. 29-én a város falait támadták meg, először a keleti kapunál, hol az elől rohanó francziák csak lanyha ellenállásra találtak. Nem így az északi kapunál, mellynek őrsége, a mandsu csapat vitézül ellenszegült, ágyuitól kezelte, a szuronytámadás előtt azonban nem birt megállani. Ez által a győzelem az európaiak részére dőlt el. Egymás után vették azok most be az erődöket, mellyek egyike légherőpült, s tüzték fel azokra zászlóikat. És így 8 órai harcok után, 20 halott s 100 sebesült veszteség mellett, birtokukba vették a *kosok városát*, mellyet csak két nappal előbb is nagy áldozattal vették elfoglalhatni.

Másnap reggel a mandsu tábornok békét ajánlott, de feltételei elfogadhatatlanoknak találtatták. E közben a város vagyonos lakossága a tatár katonaság és a városi csőcselék által a legdurvább fosztogatásnak s rablásnak volt kitéve, úgy hogy az angolok csak több tetten kapott kivégezése által bírták a rendet helyre állítani.

Dec. 30-án már megszüntettek minden ellenségeskedést a város ellen; 31-én vonultak be lord Elgin és b. Gros követek ünnepélyesen a városba. E napon fogták el Yeh alkirályt, *Tseang Kiung* tatár tábornokot és *Pihkwei* tartomány kormányzót, ki rangban mindjárt az alkirály után következett. E két utolsót jan. 9-én ünnepélyesen visszahelyezék hivatalába, a város s a tartomány hivatalnokai gyűlésében, hol is lord Elgin kinyilatkoztatta, hogy az angolok a várost megszállva tartják mindaddig, míg a császárral egyezés nem jön létre, s felkérte a jelenlevőket addig is mindent elkövetni a rend fenntartására.

Alakítsunk dalárdákat.

Üssük fel a történetkönyv legrégibb lapját, le nem törölhető betűkkel olvashatjuk azokon ama fontosságot, mellyet a legrégibb nemzetek kormányai az éneknek tulajdonítanak, s a nagyszerű in-

tézkedéseket, melyeket a végre tőnek, hogy az éneklés egyik legfontosabb tantárgya legyen ember s polgárképző intézeteiknek. — Ezredéves tapasztalat alapján amaz államigazgatási alapelv, hogy a népnek erkölcsi hajlamát, finom érzületét, semmi sem képes annyira kiművelni, mint az ének.

Egyiptomban törvény parancsolta a gyermekek énekbeni oktatását. — A hébereknél az ének a vallásos szertartások egyik lényeges része levén, az ama híres profétatanodákban a költészettel összekapcsolva tanították. — A sinaiaknál a legrégibb időkben voltak iskolák, melyekben az éneklés gonddal tanították, sőt jelenleg is gond van ott erre, mert Pekingben állandóul két főrangú mandarin székel, kik az énekiskolákra ügyelnek föl. — A görögöknél az órákulumok énekszóval hirdetik jóslataikat, tehát mársak ezért sem mellőzhették az énektanítást. Pythagoras tanítványainak este lefekvés előtt és korán reggel énekelniök kellett, hogy a dal magasztos szárnyain fölemelkedve, s a földi salakot mintegy levetve: lelkük képesebb legyen a nagy eszmék fölfogására. Apollo tiszteletére több rendbeli dalok léteztek, melyeket a görögöknél gyermekkorban tanítottak, sőt a görög történelem bizonyítása szerint, ünnepély dal nélkül nem is történhetett.

A rómaiaknál is fontos szerepet kellett az éneklésnek játszani, mert még császárokról is olvassuk, hogy magukat az éneklésben művészileg kiképezték. A gallusoknál *druidák* és *bardok* művelék s taníták az éneklést; általuk vitetett az be Britanniába is, hol azt annyira tökélyesíték, hogy brit és skót énekesek nagy hirre tettek szert. — A druidismus onnan lett kiűzetése után pedig Walesben *minstrel* (angol szó, teszen énekest,) név alatt honosultak meg. — Így terjedt el az minden, de főleg a harezkedvelő nemzeteknél. — Szokásban volt ez harezias öseinknél is, kiknél az ugynevezett *hegedősök* ének kíséretében mondták el a nevezetesebb csaták történetét s dallal buzditák őket csatára.

Énekiskolák azonban csak a keresztyénség első századaiban állítottak föl, mikor a dal aztán vallásos alakot öltött magára. — Római Kelemen, Pál apostol kísérője volt az első, ki a modort és rendet meghatározta, mellyszerint a zsoltárok éneklendők. — A legelső rendszeres énektanodát *Sylvester* pápa alapítá Romában és benne maga is buzgalommal tanítá a növendékeket. A XI-ik századtól az ugynevezett *troubadourok* terjeszték az éneklést, kiktől a szerelmi dalnok-iskolák származtak, melyek a XIII-ik században legmagasb fokon állottak.

A dallamok, melyek az ekkori iskolákban tanítottak, csupán népkarénekek voltak, melyekben négy főhang uralkodott. De nem-sokára Frank- és Némethonban, különösen Augsburgban, világi ének és zene is tanítottak. — Állandó hazát azonban az ének Olaszhon kedvező éghajlata alatt talált, hol olly ápolója akadt, mint *Durante Ferencs*, ki egy egész új iskolát alakított. — Innen terjedt el az Európa minden művelt országaiba, s ma már minden művelt államban, minden városban, sőt faluban is énekiskolák vannak.

De legyen ebből ennyi elég; e cikk körén kívül esik az ének történetét közleni, s e rövid vázlat elegendő annak bebizonyítására, hogy az éneknek mindenütt és mindig nagy fontosságot tulajdonítanak azok, kikre a népnevelés szent ügye bízott. — Nálunk azonban, ugy a régibb mint újabb időkben, az énektanítás iskoláinkban és nevelőintézeteinkben csak mint mellékes dolog tekintetett. — Ki nem hiszi, tekintsen körül jelenleg is hazánkban. — Iskoláinkban alig tanítatik egyéb az egyházi szertartásokhoz szükséges énekeknél, az is minden alap- és hangjegy-ismeret nélkül. Ne értsen félre senki, mert ezzel nem akarom mondani, hogy sehosem tanítatik ennél több. Sőt igenis vannak kivételek, hol már is több gond fordított erre, de én általánosságban értem ezt s értem mindig a nagyobb részről. — Hajdan protestans főiskoláinkban, valamivel több tanítottak ennél, de ma sok helyt ott is el van hanyagolva, s a hajdani jó énekkarok már csak emlékből élnek. — Énekiskoláink, conservatoriumaink pedig nem is voltak. — A nemzeti zene egyik hő pártolója és tudományosan képzett művelője *Bartay Endre* volt pestvárosi tanácsnok s egy időben nemzeti színházi igazgató volt az első, ki 1830-ban több lelkes honfi áldozataiból állított fel egy ilyenforma intézetet. — De ez illy bizonytalan alapból fenn nem állhatván, csakhamar megszűnt.

Később részvények útján csakugyan alakult Pesten egy hangszegylet s ennek fokenkénti kifejlése s tökélyesülése által támadt ama virágzó hangszegyleti zenede, mellynek működéséről, növendékeinek s tanárainak sikeréről naponként olvasunk öröndetes

tudósításokat. Az általa előidézett szellem egyik kifolyása a pesti két nagy dalegylet virágzása. — De működjék bár ez elismert jelességű intézet bármily fényes sikerrel, nem elegendő még arra, hogy a magyar zenében s főleg énekbeni képzettséget általánosítsa. — E végre minden városban illy intézetnek kellene léteznie.

Mig hát idő s körülmény meghozandják, hogy énekiskoláink lesznek, s iskoláinkban is nem mellékesen, hanem rendszeresen és alaposan taníttatni fog az ének, mint ez minden művelt államban történik: addig is ez ügynek, s ez által nemzetiségünk szent ügyének nem tesz egy-egy jobb szolgálatot, mint azon énekbarát, ki tehetségéhez képest arra működik, hogy hazánkban nemcsak főbb, de kisebb városaiban is *dalárdák* alakuljanak. — Pest e tekintetben is jó példával ment elő, mert ott már alakult egy hatalmas férfi dalárda, melly nemcsak betanulja és szépen elénekli a magyar dalokat, de jutalmakat is tűz ki eredeti magyar dalok szerzésére.

Es kérdem, kicsiben miért ne utánozhatnók mi is ezt a vidéket? Nincsenek-e vidéken is zeneértő és zenekedvelő emberek?

Csak egy kis jóakarát s mindenütt lehet dalárdákat alakítani. — Bármilyen foglalkozásu egyénnek is van egy üres órácskaja, mit illy kedvderítő foglalkozásnak szentelhet. — De hol is volna ez már csak szórakozásból is kíváncsi, mint kisebb városainkban, hol színház s hangverseny hiányában az emberek legtöbbszörre kártyával kénytelenek üres, sőt sokszor nem is üres óráikat eltölteni? Falukon földműves polgártársainknak is vasárnaponként, sőt télen köznapon is, elég üres idejük van, mit illy dalárdákban mindenestre hasznosabban tölthetnének el, mint pénz- és egészség-rongaló dorbézolások közt korcsmákban.

Néhány év alatt ezen dalárdák által a szabályos összhangzatos éneklés átmenne a néptömegre, s nyáron át a mezők vig munkásai összhangzatos dalokkal mulatnák magukat az est és pihe-nés óráiban. — Ki tudja, nem lenne-e köztünk is nagyobb harmonia, mint eddig volt?!

Egy nemzet sem bir Európában olly gyönyörű népdalokkal mint mi; milly hatást képesek azok még az idegeneknél is eszközölni, értem négy hangra jól betanulva, mutatja azon fényes siker, mit néhány évvel ez előtt *Hari* és *Szabó* színigazgató urak vezénylete alatt a külföld nevezetesebb városait beutazott daltársulat Európa legelső színpadain, magában az ének hazájában Olaszhonban is kivívni szerencsés volt.

Alakítsunk tehát dalárdákat s tegyük azok főczéljává főleg régi dalaink négyhangra leendő betanulása által dalaink finomítását, művelését. — E czél elérését nagyon könnyíti nemzeti színházunk kartanítója *Bognár Ignác* ur szorgalmas működése, ki nemcsak zongorára dolgozza dalainkat, hanem négy hangra is elkezdte azokat füzetekben kiadni. — Énekelni ne szégyeneljen senki, főleg az, kit a gondviselés jó hanggal áldott meg. — Ha a szépművészet egyéb ágait művelni nem szégyen, a szépművészet legrégibb ágával foglalkozni miért volna szégyen? — Mindenki tudja, hogy a régieknél eredetileg csak három muzsa volt u. m. ének, zene és táncz.

Az emberi hangnál, melly az öröm s fájdalom érzetét a szív-rejtekeiből legmegindítóbban csalja ki, hatalmasbb zene nem létezik. — A görög mythologia szerint, *Amphion* Thébe városa felépítését azzal segíté, hogy dallamaival építési köveket mozdított el helyökről. — Ha mi szószerint városokat nem építünk is dalainkkal, általuk mégis olly köveket hozhatunk nemzetiségünk templomához, melyek annak fennállását szintén hatalmasan gyámolítandják.

Kőrösi Sándor.

A drágakövekről.

(Vége.)

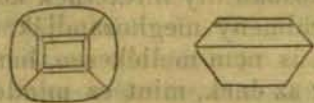
Megkülönböztetjük továbbá:

2. A *rózsagot* (Rosette). Ezen alak akkor szokott használtatni, ha a kö csak tartalmának nagy veszteségével alakíttathatik csillorrá. Csupán egy gulaalaku fölrészszel bir, melly két sor laptól környeltetik; azok, melyek a csucsán végződnek, *csillaglapoknak*, az alsók *keresztlapoknak* mondatnak. A csillaglapok mindig három-oldalúak, többnyire a keresztlapok is, melyek csak akkor négyoldalúak, ha a csillaglapokkal egyenlő számban vannak jelen.

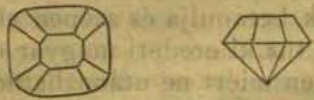
Rózsagok.

3. A *táblakövet*. Ezen metszés csak csekély vastagságú köveknél alkalmaztatik. Föl- és alrész nem magas, és azért az alak lapos, a mennyiben a tábla és tárcsa meglehetősen terjedelmű. Néha a tábla ormói leköszörültetnek, s helyettük 4 lap áll elő.

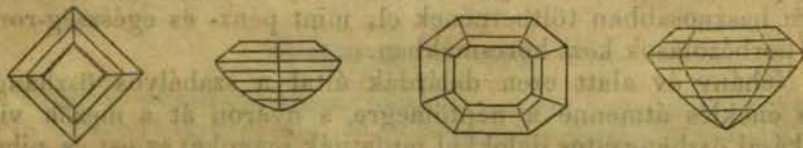

Táblakövek.

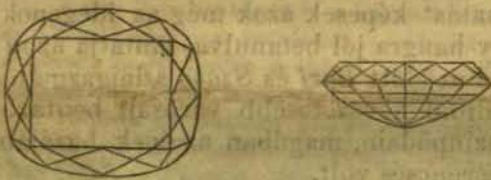
4. A *vastagkövet*. Föl-, alrészről és szélről áll. A tábla és tárcsa mellett is 4 négyoldalu lap foglal helyet, melyeken a szélhöz vezető ormók néha leköszörültetnek.

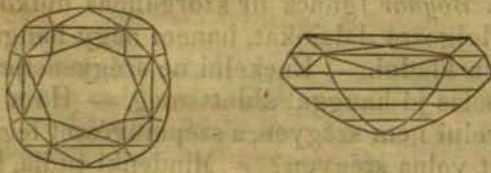
5. A *lépcsőmetszet* jelesül színes köveknél alkalmaztatik. Föl-, alrészről és szélről áll. A lapok hosszas négyszögeket képeznek, melyek a szélről a tábla és tárcsa felé mind inkább kisebbednek. A fölrészen két, ritkábban három sor lap találhatik, mialatt azok száma az alrészen nagyobb. Színes köveknél az alrész lépcsőmetszetét általában minden más alaknak eleibe teszik, legyen a fölrész bárminő metszetű. A kö alakja ezen metszetenél egyébiránt 4—6—8—12 oldalú vagy hosszudad.

6. A *vegyes metszetenél* a fölrész csillor-, az alrész lépcsőmetszet. Legszokásosabb alakja a színes köveknél, a mennyiben ezáltal a fény különösen kiemeltetik.

7. A *hosszu csillorlapu metszet* hasonló az előbbenihez, csak hogy a fölrész lapjai igen megnyultak. A nem igen vastag, vagy hosszukás köveknél alkalmaztatik.

8. A *kettőslapu metszet*. A fölrész két sor lappal bír, mialatt az alrész a lépcsőmetszetet mutatja.

9. A *kagylós metszet*. A köveknél vagy mindkét oldal (tábla és tárcsa, 1-ső ábra), vagy csak a tábla metszetik boltozatosan, mely esetben a tárcsa lapos marad (2-ik ábra). Ezen alak különösen olyan köveknél használtatik, melyek színváltás, opálozás, szivárványozás vagy saját csillogás által tűnnek ki. A kagylós metszet vagy egyszerű (1-ső ábra), vagy pedig két, három, négy sor lap van a szélre illesztve (2-ik ábra).

1-ső ábra.

2-dik ábra.

Ha már a drágakövek a kidolgozás által kellő alakot nyertek, úgy éktárgyakul, gyűrű-, tűkövekkül, fülfüggőkül, nyaklánczokul, pecsétnyomókul stb. használtatnak fel. Hogy pedig illetően ezélokra alkalmasak legyenek, vagy át kell furatniok, mint a fülfüggőknek, vagy pedig szélükön megerősítettetniök, mi az ugynevezett befoglalás által esik meg. Hibátlan, átlátszó köveknél legjobb az

abroncsba való foglalás, midőn az alrész nem takartatik el, mert így annak szépsége leginkább kitűnik. — A szekrénykébe való foglalásnak azon előnye van, hogy az átlátszó kövek alá mások tétethetnek, melyek által fény és szín emeltetik, a hiba pedig többé kevesebbé eltakartatik. Régi, de még most is divatozó mód, miszerint a drágakövek olly szekrénykébe foglaltatnak, melyek belől égetett elefántcsontból és rágmányból (mastix) álló fekete festékekkel bemázoltatnak. Az ilyen befoglalás által a könek foltjai eltakartatnak, mert a szekrénykének azon helyei, melyekkel a foltok érintkezésbe jönnek, mázolatlan hagyatnak, s így a szín egyenlősége eszközöltetik.

Minthogy a nemeskövek becsét a hibák igen alászállítják, a vételnél nagyon fontos azoknak megvizsgálása, annyival inkább, mert némely hibákat a durva köveken is nehéz föllelni, s a műszabályos metszés által pedig még jobban eltakartathatnak. Nagyobb és becsesebb drágaköveket azért sohasem kell befoglalva venni. Illyen hibák

1. a *repedékek* a kö beljében, melyek bágyadt vagy ál fényt okoznak és mindennemű köveken találhatnak;
2. a *felhők*, szürkés, tisztátalan helyek, melyeket sohasem lehet fénylökké köszörülni. A gyémánton és halvány rubinokon gyakoriak;
3. a *főveny*, fejtér, barna vagy vereses szemcsék a kö beljében;
4. a *por*, hasonló szemcsék, csak hogy nagyobb mennyiségben és finomul eloszolva.

A három utóbbi hiba fölfedezésére a jó görcső elegendő, de a repedékeket nem mindig mutatja meg, melyektől pedig a drágakömetzők nagyon félnek. Ezek néha megmelegítik a követ, és aztán hirtelen hideg vízbe mártják, miáltal a repedékek előtűnnek.

Drágakövek vásárlásánál óvakodni kell a meghamisítástól, mert

1. Néha *kevesebb becszel bírók* adatnak el *becsesebbek helyett*. Az előbbieket már vagy természetnél fogva hasonlítanak az utóbbiakhoz, vagy művészileg alakíttatnak olyakká. Ezen esetben a keménység és fajsúly fog dönteni.
2. Néha a kövek *kettőzése lel helyet*. Két különböző kö ugyanis, melyeknek egyike a föl-, másika az alrész képezi, szélükön rágmánynyal összeenyveztetnek, hogy ezen egyesítés által színezet és fény emelkedjék. — A kettőzéseket fölfedezhetni, ha a kö forró vízbe tétetik, miáltal a rágmány megpuhul, s a két kö egymástól elválk. Néha a csalás a szél vizsgálásából is kivil, a mennyiben a föl- és alrész nem áll egy egymáshoz, hogy ott valamit észrevenni ne lehetne.

3. A *drágakövek meghamisításánál az üvegöldék* (Glasflüsse) is szerepelnek, azaz, mesterséges üvegösszetételekkel a drágakövek után csináltatnak. Ezen hamisítás nagyon gyakran előfordul, s igen sokra vitték; de keménység és fajsúly helyes meghatározásra vezet. A drágakövek ára jelesül a szín szépségétől és egyenlő voltától, a kitűnő színjátéktól, a fény erősségétől, a tisztaság- és hibátlanságtól, a metszés nemétől és tökéletességétől, továbbá a kö ritkaságától és nagyságától függ. Az utolsó tulajdon igen emeli a kö becsét, mert épen a legkeresettebb nemeskövek igen kicsinyek szoktak lenni, s világért sem lehet az aprókat egyesíteni vagy épen összeolvasztani. A fél nemeskövek árának meghatározásánál különösen a szín, nagyság és a kidolgozás jó tekintetbe, s némelyik csak a kidolgozás által nyer értéket. Általában a drágakövekkeli kereskedés nem olly jelentékeny, mint régebben volt, ámbár a szép kövek mindig találhatnak vevőkre. A drágakövek súlyát karatok szerint számítják. A durva kö körülbelül félszázezer, mint a kidolgozott.

Dr. Soltész János.

Mutassunk jó példát a biztosításra.

A Vasárnapi Ujság szerkesztősége, mely mindig meleg részvétet tanúsított minden közhasznú hazai intézet iránt, hazafiai kötelességét teljesítve néhány, buzgó lelkesedéssel írt orral ajánlotta nagy közönsége figyelmébe a nem rég keletkezett első magyar általános biztosító-társaságot. — Illy helyről jött ajánlás kétségtelenül tetemesen fog használni a zsenge honi intézetnek, s mivel szilárdul hiszem, hogy annak minél nagyobb mérvénybeni felvirágzását szíve mélyéből öhajítja a t. szerkesztőség, elvei szerint vélek cselekedni, ha felkérem a lelkes, tanító s különösen a községi előljáró urakat is, hogy meg levén ezen új intézet minden szempontból üdvös s hasznos volta fölől győződve, ügye felkarolására, előmozdítására nézve tetteges jó példával menjének elő.

A hazai intézet az egyház-alapítvány, iskola-, községi s árva-vagyonnak tetemes kedvezményeket nyújt, s így ha van még hazánkban olly hely,

hol az egyház, iskola, paplak s község-épületek, s az árvák vagyonát képző házak nincsenek biztosítva, köteleességüket mulasztanák el a tisztelt lelkész s községi előljáró urak, ha nem használnák fel egész befolyásukat arra, hogy mind ezen épületek, minélőbb biztosítsassanak a tetemes kedvezményeket nyújtó hazai intézetnél. *)

E tekintetben fölötté sokat tehetnek a lelkész, tanító s előljáró urak, s ha illykép megtörtént a példaadás s a nép figyelmeztetik s felvilágosítatik a tűz s jégkár biztosítási eszme egész lényegére, s nagyszerű üdvös voltára nézve, kétségtelen, hogy a falusi gazdák többsége örömet félre fog tenni néhány forintot arra, hogy se tűz se jég ne juttassa koldusbotra, vagy csak inségre is.

Egy tűzvész, egy jégverés kell csak, hogy roppant kár történjék, a biztosítatlan ház s föld birtokosának minden széltől, minden pipázó embertől, minden gondatlan asszonytól s játszó gyermektől, minden fekete felhő föltől remegnie kell, míg az, kinek laka, s földje biztosítva van, nyugodt lehet, mert ha netalán szerencsétlenség éri, kárpótlást kap.

Valóban önmaga s családja ellen egyiránt vétkezik azon gazda, ki nem siet igénybe venni a biztosítás jótékonyosságát; s ha ezt teszi, járulhat-e más-hova mint a hazai intézethez?

Ennek jövőjére nézve fölötté sokat tehetnek a nagyobb birtoku főurak is, az által, ha olly esetekben, midőn valamely bérlo köteles a bérbevett épületeket biztosítani, szerződésileg köteleességévé tétetik, hogy a biztosítást hazai intézetünknél tegye. Kétségtelen, hogy hazánk lelkes fő birtokosai már csak azért is, mert a hazai intézet minden honfi meleg részvétét megérdemli, részvétükkel pártolásokra fogják azt méltatni, s pedig annyival inkább, mert a honi intézet mindenben elvül tűzvén ki a méltányosságot, tetemes kedvezményt ad olly eseteknél, midőn az uradalmak részéről egyszerre nagyobb-szerű biztosítás történik.

Mint hallotam, illy módon sok nagy birtoku főur fog eljárni, s ez nem is lehet másképp; s így bizton hiszem, hogy mire az évi biztosítók jegyzékét be fogja fejezni a hazai társulat, annak soraiban találkozni fog mind azon fényes ősi nevekkél, melyek viselői hazánk szép részét birják.

E példa ismét nagy mértékben fog hatni, mert ha a nép látandja, hogy az összes értelmiség igénybe veszi a hazai biztosító-intézet jótékonyosságát, azon befolyásnál fogva, melylyel az értelmiség mindenkor birni szokott a tömegekre, ezek is sietni fognak épületeik, földjeik biztosítása által önmagoknak s a közügynek használni.

Eanyit ez alkalommal elmondva, ha a szerkesztőség megengedi, néha-néha fel fogom melegíteni ezen ügyet, e nagy körű lap hasábjain. **)

L—nyi Lajos.

Egy barkó család beszélgetése.

(Vége.)

Vő. Szeep szó! de mi haszna, mikó a taneetó uronk sürgetéseere is sok szüle kemény fejű marad; s arany mag fiát, leányát szeveesebben látja teelbe bubosná, tavaszko me libáná, mint az iskolába.

Apa. Ugyan mire is neezi a napot azon szüle, mej több gondot fordeet, — követem átosan marhája, mint magzata neveléseere. Szerencseetlenek fő nem gondolják: mennyire nem elege, ha a szüle a magzatát csak táplálja, ruházta, hogy mellette mint gyökeerhajtás a fája mellett főnyőjön; hanem arra is kéne (kellene) vigyázni, hogy a gyermek ne csak dörgölődzeek az eskola-faláho, ha bele is járjon, — A ruháná, a vagyonná, drágább földi kincs a nevelés; azé csekeely eszem szerint a szüleenek fő köteleseege azon ügyekezni, hogy a gyermek inkább több nevelést örökőjön, mint vagyont; mer a nevelés azon mebecsülhetlen örökös kincs, mejet a moly, a rozsda me nem emeeszt, a tóvajok ő nem lopnak, mint minden más földi kincset.

Vő. E be szentü szóllott apóm!

*) Mint hitelesen értesültünk, a lelkész, tanító s község előljáró urak, országsszerte a legnagyobb lelkesedéssel pártolják a hazai biztosító-intézet ügyét, s így tökéletesen megfelelnek a bizalomnak, melyet, mind a társulat, mind a hon buzgalmukba helyezett. — Szerk.

**) Szívesen elfogadjuk. — Szerk.

Menyecske. Bion szentü; hanem Jósep őcseem is szentü lesz Rozsivó együtt, ha igaz lesz, hogy memeg eskolába fogják ő kemeeeket.

József. Ne hógassa anyám pelenka (pletyka) beszegyeet.

Anyá. Me is üthetné a patvar minden dógot a házná, ha memeg eskolába fognának benneteket.

Vő. Má pegyig úgy lesz; mer a pap szószeekró peredikát valami vasár-napi eskoláro.

Apa. Dehogya lesz; im a szó is mutatja, hogy nem dógozó beetköznep, hanem vasárnapra keeszül a taneetás, hát mit feleseltek, ha nem eertyitek a dógot?

Anyá. Így má szeretem. Peeldakeep kie is fordójjon be heebhehá hó-gatnyi a leczkeet.

Apa. Má ugyan mitő nem? A tanolás so se szeegyen, osztáng, ha a jó pap is hótyig tanó (tanul), hát a szegeeny falusi gazda mé ne tanóna? memeg nem is akarok úgy járnyi, mint azon veen muzsikus, mej mindennap egy nótát felejt; hanem ha csak va ókalom (alkalom) mindenkö szeevesen tanólok, s bárkitő is ő-fogadom a jó tanácsot.

Vő. Apóm! azt ugyan keetszer se mondgya; mert im ollyan tanácsot vágok, hogy a feje is beleszedő.

Apa. Hát csak ki vele.

Vő. Ókalom ide, ókalom oda; az va (van) annyi, mint csillag az eegen; hanem a földmivelő emberre neezve alig va jobb, mint a vasárnap, me ünnepp-nap, mikó is regvő a templomba az Isten igeje hirdetéseebő — deulután pegyig idehaza a hasznos könyvek, me a különfeele ujságok óvasásábó sokat okóhat.

Anyá. Okóhat bion — okoó is sok — de mibe? az ördög párnáján he-nyeeni, vagy az ördögatta kocsmába a peenz kötenyi.

Apa. Anyok! táng mecsábútá (megtébolyodtál), hogy ma örökkee kö-tözködő veelem?

Vő. Ne haragudgyeek apóm! nem mi rólonk vót (volt) a szó. De ni mirő is akartam beszényi?

József. Hát eedes apómtó akart kie valami tanácsot keernyi, Ferkó sógor!

Vő. Ahá... tudom má... azt akartam mondanyi apómnak, hogy jó vóna (volna), ha nem csak az István Bácsi kalendáriomot, hanem azon ujsá-got is hordatná, melyet egyszer, mikó urasági kepeeseek vótunk, a kasznár urónk memutogatott. Ugy-e, a sok eerdekes arcz, tájkeep s gazdasági minta-geepen, mej diszeetyi, szemünk szánk meállott?

Apa. Táng a Vasárnapi Ujságot beszeelled? mejbe a paraszt is, a mű-veltseeg is le va irva? *)

Vő. Azaz a... apóm!

Apa. Melez az is, csak egy kis béketüreessvő legyeel. — Anyok! de ho va Rozsi lányónk, mee ma se láttam?

Anyá. A gyisznók étetéseevő vajlógyik (bajlódik).

Apa. Kiálta neki, hogy győjjeek be.

Anyá. Im, táng itt jó — győjje, győjje szi szerelmem, im apjok szóni akar veeled.

Apa. Vedd fő magadra puruszlikodat (téli ködmönke) eedes leányom, itt a tyizmám, vidd firissen keresztapádhó, s mond szi neki, hogy keerm: mee ma igazijja me a tópát (talpát); mer hónap hónalba (hajnalba) vasvó (vassal) menek fuvarba. — Anyok! mit szólsz hozzá?

Anyá. Im, ne bosszantson. Ferkó is mejárhatya annak utját; kiednek is akad dóga ithon. Im, szecskának vághattya a szóma (szalma) keeveeket.

Apa. Ferkó me anyok! ha cen ő-menek, füreeszöhetyi tyüzi fának a gófát.

Anyá. Isten vele, csak menjeek hát — azanaszeet isszogassa is me a fu-varpeenz! — Szerencseetlen torok! Szomszeedonk ökreet, lovát kótyavetyeere juttasztá; má me hallom a házat dobra üttetyi a zsidó. Mi teevő lesz má a szegény szomszeed asszony; nyakán a sok rongyos eehező gyermek. Má helyi se marad a jámbornak, hoá lehajtsa bós fejét. Főséges Isten! segeelyj, s őrizz me minnyájonkot ez átkozott veetektő, mej olly sok gyilkosság, vee-rengzés, gyujtogatás, botrányszülő anyja, s egeesz családoknak kódós (kol-dus) bot-osztogatója!

Mintai.

*) 1857-ki Vasárnapi Ujság 23., 24., 25. szám.

T Á R H Á Z.

Kakas Márton a színházban.

LXVIII. Levél. Utolsó Zách, dráma Tóth Kálmántól. Második előadás.

No hiszen, megbántam én nagyon, hogy ollyan igen földicsértelek téged — tisztelt közönség; azért a te szorgalmas drámalátogatásodért! A napok-ban egy ismerősöm azt kérdezé tőlem, hol találkozhatnánk egymással valami magányos helyen, a hol kevés ember van, egy kis bizalmas beszélgetésre? „Ha csak magányos hely kell, a hol kevés ember van; akkor tessék eljönni ma a nemzeti színházba: eredeti drámát adnak, ott egyedül lehetünk.” Pedig bizony elég élvezhető van ebben a darabban. Nem ismétlem szerzőnek azt a köszönetlen bókot, hogy biz ennél igen sok rosszabb darabot láttunk már; hanem azt mondom, hogy hibái mellett is annyi erő és költészet van ebben, a mennyi elég ennek fentartására s több mint elég arra, hogy a fiatal szerzőt buzdító szavakkal fogadjuk. Az előjátékban a királyi bálba vagyunk hiva, a hol megismerkedünk Robert Károlylyal, Kopjaival, ennek menyasz-

szonyával Klárával, Klára apjával az öreg Záchchal, és Dezsővel a király hívével, s Kopjai barátjával, meg valami hiábavaló lengyel herczeggel, a kit Mancseszternek, vagy Doszkinnek, vagy minek hinak, azt tudom, hogy valami posztó neve van. Hát ez a Szatingló herczeg valami rosz embertől azt a tanácsot veszi fel, hogy adjon be Klárának valami bódító italt, s akkor csábítsa el; a mi meg is történik rendén. A mig Kopjai a vőlegény szaporítja a szót Dezső barátjával, az alatt Everlasztin herczeg belekontárkodik a házassá-gába; tanulság belőle az, hogy ha vőlegény vagy, ne légy hülye; a mátkádon legyen a szemed, és ne politizálj. Dühbe jön erre az öreg Zách a rohan kifelé keresni Flanell herczeget, hogy mindjárt mentét szab belőle; nem találván azonban ebből a kelméből többet, a királynénak esik s mint egy harcros Gyulai Pál en gros utoljára az asszonyokon tölti boszuját, levágván a királynénak azt a négy ujját, a melylyel valaha még novellát, avagy verseket ír-hatna, mely véleménynyilatkozatáért azonban ott helyben legyilkoltatik, az antikritikának áldozatul esvén egész családja, az ifju Kopjai kivételével, ki

ha azon perczen a megjelenő királynak fájalmában szenvedélyes dolgokat mondana, sokkal jobban beleillenek szerepe további részeibe; mint így, midőn az egész katasztróphát csendes költői kedéllyel engedi maga mellett elmúlni, s végre erőszakkal szabadittatik meg Dezső barátja által; ki mint fő ember az udvarnál, passzust szerez neki s elküldi Oláhországba, a hova Kopjai öreg szolgájával Mihályval egyetemben meg is érkezik. Épen jókor talált oda, mert Bazarád fejedelem leányát abban a perczen ragadja el a ló, s Kopjai megmenti a leányt, elfogván a megzilajult lovat (bizonyosan ismerte már Rarey lószelidítési titkát). A fejedelemleánnyal az történik, a mi történt lord Ellenborough leányával, a ki a tengerbe esvén és kiszabadittatván, azt kívánta atyjától, hogy élete megmentőjéhez mehessen nőül; a mit azonban a lord semmiképen meg nem engedett, minthogy a nemes lelkű megszabadító nem volt más, mint egy — hosszuszörű newfoundlandi kutya. Itt azonban másként van az eset, a szabadító deli ifju és hozzá magyar nemes; a megszabadított leány beléseret s hozzá is adná; de — nem kell neki. Ő még most is megholt menyasszonyára gondol s a holtakhoz hűség olyan szép dolog, hogy nem merek belőle tréfát üzni; úgy sem fordul elő másutt, mint a szinpadon. Kopjai csak Kláráért akar boszút állni minden áron, s nem sajnálja annak ártatlanul kiontott véreért egész nemzete kihulló vérért látni. Ez elég nagy bűn, de szerző bünteti is őt érte minden nyomban. Nincs szépitve nemzetgyűlölő szenvedélye; mint kétségbeesett ember hal meg boszuja sikere után. Egyébiránt az oláhok haragját motiválva találok a két adóbehajtó férfi megjelenése által s nem találok semmi bámulni valót azon, hogy e két kellemetlen koczogtatót kilöki az ajtón s az utánuk jövő bracehiumot vitézül repellálják. Kellemetlenül hatott ugyan rám, hogy a havasalföldiek a magyarokat megverték, s ha a szinpadon dühöngő oláhság nagy számát a nézőhelyen elszórt magyarsággal összehasonlítom, szinte felni kezdék az életem felől; azonban vigasztalást cseppentett belém az a gondolat, hogy az is magyar volt, a ki őket győzelemre vezette s e hibájáért meglakolt, megöletett és megtért; czélt pedig épen nem ért, mert a király megszabadult, s a király fegyverzetében épen legkedvesebb barátját, Dezsőt fogták el, azt hordozzák másfél felvonáson keresztül leeresztett aranyisakkal és hermelin paláttal. Csak azt csodálom, hogy maradhatott meg rajta annyi időn át és ennyi vitéz havasalföldi bajnok kezei közt az a bárszony kantus és az az arany sisak? hagyján a sárka csizma! Ez mind a historiai valószínűség rovására a szinpadon meglepetés kedvéért történik. A darab hasonlít egy szép arcú és szépen öltözött, de rosz természetű és hibás indulatú kisasszonyhoz: költői szépségek eltakarják a szerkezet hibáit, drámai erő a szenvedély tévedéseit; a gazda tetteit helyreüti az inas beszéde s egyik ellenszenv egyensúlyt tart a másiknak. Majd ír még ennél a szerző jobbat!

Kakas Márton.

Egy becses kis rópirat.

As elemi biztosítás Magyarországon. Irta Osztrovsky József (az első m. át. biztosító-társaság főfelügyelője). Pest, 1858. Müller Emilnél. Nyo'czadrét, 54 lap.

Ezen jeles kis könyvet, melyből a biztosítás legjobb módját mindenki könnyen megtanulhatja, szívesen ajánljuk mindenkinek, úgy a mindnyájunk szíven fekvő hazai biztosítási ügy, mint saját érdekében. A biztosítási ügyet ekkor bizonyos gőz és titok fátyolába burkolva láttuk, mely igen kedvező légkör volt a visszaéléseknek. Itt a legnyiltabb s egyenesebb magyar őszinteséggel van előterjesztve az egész biztosítási ügy; levonva arról a csalások s visszaélések seregét tápláló gőzkör; mindenki olvashatja s tudhatja belőle, hogyan intézze el a biztosítást, hogy se magát meg ne rövidítse, se pedig oly alaptalan, tulvérmes várakozásokat ne tápláljon, melyekből azután keserű a felébredés. A kis talpraesett munka előadása, nyelvezete világos, kristálytiszt, a nélkül, hogy a népiesség azon fokára szálljon alá, mely értelmi kiskorúságot feltételez az olvasóban. A kinek józan esze s felfogása van, és a ki magyarul tud: minden sorát könnyen megértheti s alkalmazhatja. E mellett az előadás épen nem száraz, sőt érdekes, hogy úgy mondjuk jó ízű. A szerző, kinek a biztosítási ügyben irt jeles cikkeit a lapokban ismételve is olvastuk, mint a biztosítási ügyben gyakorlati ismeretekkel s tapasztalásokkal bíró egyéniség, akkint szól, mint gyakorlati embertől várhatni, ki a tárgyalat ügyet fenéig áthatotta, s egyszersmind, magasb írói képzettségénél fogva, az egészséges eszméknek megfelelő hangot, színt s kitejezést bír adni. A kis, de tartalmas munka első részében, melynek felirata: „Az első m. általános biztosító-társaság alaprajza“ rajzolván ezen társaság célját, szellemét, sok alaptalan nézetet kiigazit, aggodalmakat eloszlat, s tévtanokat megczáfol; kimutatja azon ovatosság szükségét, melylyel ezen ügyben eljárni kell; kijelöli a becsületes ügynökök teendőit, a lelkiismeretes és szilárd jellemű ügynökök alkalmazásának gyakorlati becsét, s az első magyar bizt.-társaságnak e téreni előnyeit; baráti felszólítást intéz a többi társulatokhoz, s a magyar közönség hazafias érzelmeihez, a község előjárókhöz, egyházi férfiakhoz stb. A második részt képezi a „Biztosítási kalauz“, gyakorlati utmutatás a biztosítani akarók számára a biztosítás minden felvett ágában, u. m. a tűz, a szárazon s vízen szállítvány, és jégkarak veszélye ellen. — Hogy e hasznos és érdekes könyvecske minél inkább elterjedhessen, ára 6 kr-ra van szabva, s maga a magyar biztosító-társaság 2000 példányt vett meg belőle, ügynökei által leendő terjesztés végett, — miután főfeladataul tekintti, hogy a népet a biztosítás üdvös eszméjével megbarátkoztassa, s az ügy körül csoportozó előítéleteket, nevezetesen pedig a „magyar biztosítás“ önző ellenei által terjesztett rágalmatokat megczáfolja. — Olvasáskor el azért ez őszinte beszédek, — az őszinteség becsületességnek, szilárdságnak s önbizalomnak jele — gondolkodjatok s akkint cselekedjétek, mint a józan ész és hazaszeretet sugálja.

Irodalom és művészet.

+ (A „Családi lapok“) első kötetének második füzetéje megjelent. Tartalma: Tanulmányok a hindu és chinai népek vallása, különösen a budhizmus fölött. Szentek élete: V. VI. Atya és leánya, költemény. A sirkereszt. Hitkétyek. Algir (történeti vázlat.) Lovagrendek (a szent földön és Erdélyben általában, Bodzán és a Barcán különösen). Pápa szabadalmas város története. A konsularis ügy. Rögtönzött vers.

+ (Megjelent a „Nemzeti lant.“) Újabb költőink válogatott verseiből összeállította Vajda János. E két kötetből álló anthologia, Vörösmartytól kezdve a legifjabb költői nemzedékig, összesen 35 költőtől hoz verseket. Az első kötetet Vörösmarty aczélmeczetű arcsképe díszíti. A kiállítás, mint általában Heckenast kiadásai, igen csinos, s hasonló „Arany János kisebb költeményei“ alakjához.

+ (Toldy Ferencs), irodalmunk fáradhatlan munkása, ismét egy becses vállalatát gazdagítja irodalmunkat, mely vállalat címe: „Magyar prózairók a XVI és XVII. századból.“ Régi magyar mesék, beszédek és erkölcsi mondákkal kezdé azt meg. Az első kötet tartalma: Pesti Gábor meséi (1536-ban jelentek meg először.) „Görög bölcsök jeles mondásai,“ P. Syrus mimusai. — „Cato.“ Az első kötethez kiadott szótár az elavult szavak értelmét magyarázza. A csinos kiállítású kötetnek ára 1 ft. 12 kr. — A második kötet következőket hozza: „Heltai Gáspár meséi.“ „Erkölcslíratok.“ A III kötetben: „Poncianus.“ A IV-ben: „A szép Magellona.“ Az V és VI-ban: „Római Gesták“ fognak megjelenni. E vállalat fontosságát irodalomtörténeti szempontból, a pusztá megemlékezés is eléggé tanúsítja.

+ (Humboldt Sándor Kosmosának) II. füzeté, Miksics Imre által fordítva megjelent. Szerző, úgy látszik, az első tüzetnek a P. Napló által történt megrovását szívére vette, mert jónak látta arra a második füzet borítékán válaszolni. Egy idő óta igen divatba kezd jöni azon szokás, hogy az írók saját műveik védelmére ugyancsak csinálják a hatvágást a kritika ellen. Ezt tenni joga is, kötelessége is a szerzőknek, a hol elvekről és alapelvzetekről van szó. De hányszor szerepel itt csupán a megbántott hűség! Közelebb egyik veterán írónk saját lapjában közölt egy győri levelet, melyben a győri szinpadon nem rég előadott új színművét erősen dicsegetteti; sőt mitöbb, szerző e levelet megcsillagozta, melyben nagy kihívással kel ki a Győri Közlöny színi referense ellen, hogy darabját meg merte róni, erőnek erejével követeli, hogy az a referens fölfedeztetessék s pelengérré állíttassék! Minő fiatal poétai eljárás.

— Megjelent a „Sárospataki füzetek“ 1857—8 második félévi IV füzeté, vagy is az első évi folyam 50—55 iva. Tartalma: Szeremley Gábor: Az evangyeliomi szövetséggyűlés II. — Pálkovi Antal: Egyházi és világi főhatalom fölötti harc. — Jakabfalvy András: Voluntarizmus, alamizsnarendszer és még valami. Szentpétery Sámuel: Történelmi adatok és irányeszmék. — Protestans világkronika. A sárospataki tanítóképezde. Orbán Mihály: Szózat. — Még 5 iv, vagy is egy füzet van hátra s azzal a „Sárospataki füzetek“ első évi folyama be lesz fejezve. Mint multkor is örömmel jelentők, e derék vállalat oly részvétnek örvend, hogy annak további folyamaira is biztos kiállításunk van. E pontra nézve a legközelebbi füzetben a szerkesztőség így nyilatkozik:

„Igen is! a körülmények „Füzeteink“ folytatását szükségesnek mutatják. Egy az, hogy Sárospatakon már eddig egy kis irodalmi kör van bennök egyesülve, melynek tagjai közül némelyik vagy ritkán vagy sohasem is fogott volna írni, holott nem írnia szellemi és erkölcsi tekintetben szűnő haszon, azaz kár; más az, hogy prot. életünk újja alakítása körül, úgy látszik, azon módnak és iránynak is jut némi szerep, mely Sárospatakról tudományos és egyháztörténeti érdekek által képviseltetik; harmadik elvégre s a mi legfőbb, hogy törekvéseinket az irodalom és tudományok itészet részéről majd-majd remény fölött kedvező vélemény fogadta és kiséré folyvást; s ha így fog fel bennünket igen tisztelt közönségünk, csak annál inkább lekötél, hogy vele a legerősebb frigybe lépni törekedjünk.“

+ (Megjelent: „A jó magyar gazdaságy.“) Közhasznú házikönyv a műveltebb nők és leányok számára. A házi jólét és kényelem előmozdítása tekintetéből, több jeles író után, a mi viszonyainkhoz alkalmazva kidolgozta Környei János. Második kiadás. Számos képpel és ábrával. Ára 1 ft. 30 kr. Tartalma főrovatai: Család. Házikör. Lakásról általában. Színészhangzat a szoba ékítményeinél. Ház tisztántartása. Házi férgek. A lak külön részei. Hálószoba. Fürdőszoba. Gyermekszoba. Betegszoba. Ruhatar. Konyha. Főzés. Fűtés. Világítás. Mosás. Cselédség. Házi számvitel. — A könyv címe és tartalom jegyzéke eléggé kimutatja, hogy ez az élet mindennapi szükségére vonatkozó igen hasznos kézikönyv s fiatal nők és háziasszonyok kezébe egyaránt ajánlható olvasmány. Kiadta Magyar Mihály.

+ (Uj folyóirat.) Mentovich Ferencs költő és tanár „Marosvásárhelyi füzetek“ cím alatt új folyóiratot fog megindítani, mely kiválólag ismeretterjesztő, de egyszersmind szépirodalmi cikkeket is hozand. E vállalatból minden két hónapban egy-egy füzet fog megjelenni.

+ (Kempelen Risa) férje, előfizetést nyit az elhunyt író „Kibékülés“ című regényére, mely egy kötetben tavaszutó közepén fog megjelenni. Előfizetési ár 1 p. ft. s az előfizetési pénzek bérmentes levelekben Kempelen Győző, Jászberényi tanárhoz, Jászberénybe küldendők. A tiszta jövedelem az író sírjára állítandó emlékszobá és nagyobb tételére lesz szánva.

+ (Dósa Danieltől) a „Zandirhám“ című s közelebb megjelent székegy hősköltemény szerzőjétől, a pesti nemzeti színház drámaíróvá választmány a napokban egy 3 felvonásos vigátékot fogadott el, melynek címe: „Bajusz és koldustársnya.“

+ (B. Eötvös József) „XIX-ik század uralkodó eszméi“ című munkája, mely német fordításban már rég megjelent, mindinkább fölébreszti a művelt Európa figyelmét. Jelenleg francia fordításával foglalkoznak.

+ („Lendvai hatyudala“) Doppler Ferenc által zongorára alkalmazva, megjelent. E hangjegyzet címlapját igen szép rajz ékesíti az elhunyt nagy művész sikerült arcképével. Kiadta ifj. Lendvai. E szép emléket ajánljuk olvasóink szíves figyelmébe.

+ (Erdélyi János) mint kiadó, előfizetést nyit *Szofokless* két színművére. Ajász és Filokteteszre. Megjelenik e két színmű *Finkei J.* sárospataki gymnasiumi tanár fordítása szerint egy 10 ivnyi 12-ed retű kötetben július hó elejére. Az előfizetések (1 pftjával) a kiadóhoz Sárospatakra küldendők.

+ (Török János) publicistikai és nemzetgazdasági dolgozatai a napokban kikerültek a sajtó alól. E hazai jelen viszonyainkat fejtegető terjedelmes és jelentékeny műről jövőre többet mondhatunk.

+ (Szigeti, a „Vénbakancsos“ szerzője) egy új eredeti vígjátékot írt, melynek címe: „A falusiak.“ E darab híre szerint csak a jövő ősszel fogna színre kerülni.

+ (Hegedűs Lajos színtársulata) Pozsonyban Szigligetinek „Csikós“ című jeles népszínművével kezdé meg vendéglátását, s bár a lakosság nagyobb része nem magyar ajkú, a színház egészen megtelt, s nagy tetszéssel fogadta a magyar előadást.

+ (Jóteknő cselu színi előadás és hangverseny.) Pozsonyban husvét másodnapján, az ottani keresztyén kereskedőlegény-gyámolító egyesület javára a Pálffy teremben színi előadás és hangverseny tartatott. Többek közt dicsérrel említi Forgách Mária fiatal grófnő szívességét, ki egy német és egy magyar dallal bájolá el a közönséget.

Ipar, gazdaság, kereskedelem.

+ (Rarey, amerikai lószelídítőről) utólagosan megjegyezzük, miszerint újabban többen akadtak amerikai honosai közül, kik titkát szintén bírti állítják és azt olcsó pénzért árulgatják. Általános azon hiedelem, hogy a lószelídítők következő szert használnak, melyet a V. V. lap is közöl: „A lovak lábain közönséges a békavár vagy csüdsömör, mely könnyen levehető és sajátosságos penészes szaggal bír. E szag olly éles, átható, mintha a lóvizelet amoniak részei különösen itt öszpontosulnának — s e bűz minden állatra, de különösen a kutyára és magára a lóra is nagy vonzerőt gyakorol. E csüdsömör porrá reszeltén az első szer; a második róteny (rhodium) olaj; a harmadik köményolaj. E két utóbbi, de különösen a köményolaj szagát a ló ösztön-szerűleg kedveli. Mind a három szer külön jól eldugaszolt üvegcsékbe teendő. Dörgölj el tenyereden egy kis köményolajt s szélmentében közeleg a lóhoz, hogy ez a köményt megszagolja. Ha ez megtörtént, a ló nyugton fog bevárni. Tenyereddel akkor gyöngéden dörgöld meg a ló orrát s ebbe kis köményolajat csempészs. Bárhová elvezetheted. Ekkor nyujts neki csüdsömörport darab cukron vagy burgonyán. Tégy nyolcz csepp rótenyolajat egy ezüst gyűszűbe, fogd a gyűszűt hüvelyk- és középujjad közé, bedugván mutató ujjaddal a gyűszű száját, hogy ki ne folyjon az olaj, mialatt a ló száját felnyitod. Mihelyt ezt felnyitottad, öntsd a gyűszű tartalmát a ló nyelvére s a ló rögtön alázatos szolgád leendő. Öleb gyanánt fog követni. Barátoddá és növendékeddé válik. Mindenre taníthatod — jó és szelid bánásmóddal.“

+ (A méhészet és erdészetről) a „Falusi Gazda“-ban Félegyházáról következőket olvasunk. „Jól jegyzé meg egy gazdasági író, miszerint az alföldi gazdának a piszkafa is kész pénzébe kerül: ha nem akarnánk is általános igazságot adni e mondat jelentőségének, részben indokolja mégis erdészetiünk háttérbe szorulása, s az e miatt bekövetkezett faszűke. Itt az idő tehát hogy valahára ezen hátrányunkat megismervén, segítsünk magunkon, azaz ültessünk és növeljünk erdőt, magunkról és utódainkról gondoskodva; ezt igényli a kor, ezt az épület- és tűzifának napról napra növekedő drágasága, a trágya becsülése, a méhészet előbbrehaladása, stb. — Mindaddig míg erdeink nem lesznek s fával nem bővelkedünk, a trágya teljes kimelését a legjobb akarat mellett sem eszközölhetjük, mert a szalmát és tőzeget mint tüzelő anyagot egészen nem nélkülözhetjük; pedig ha ezt mind trágyaképen adhatnánk vissza a földnek, már ebből is jelentékeny haszon hárulna a föld termő ereje biztosítására, s következőkép a mezőgazda vagyonsodására. Az erdők gyarapodása a méhészetre is igen jótékony, melyet szintén érdekünkben áll előmozdítani; mire nézve ha tekintjük Lengyel- és Oroszországot, melyeknek a mellett hogy égalja zordonabb, de vidéke bokros és erdős, méhészete sokkal nagyobb virágzásnak örvend, mint a mi szelidebb levegőű sík és esőtlen alföldünké.“

Mi újság?

+ (Telekiné-Bickersteth Janka) grófné, ki a magyar nemzet és szép nyelve iránt olly kitűnő előszeretettel ragaszkodik, mint a Hölgyfutárnak írják, rövid nap alatt fővárosunkba érkezik, hol huzamosb ideig szándékozik lakni. Tiszteletére a magyar írók egy része híre szerint Albumot fog szerkeszteni.

+ (Adelaideból Ausztráliából) írják febr. 11-ről: „Majd megsülünk, olly rendkívüli hőség uralkodik 10 nap óta. Délben a hőmérő 136—138 F. fokot mutat árnyékban. Ezenkívül szakadatlan forró szél fu s igen sokan halnak a szokatlan hőség miatt. Most tudják a nők, mit tesz az: hogy az almát fáján lássa megülni az ember.“

+ (Prágába) múlt hó 31-én egy férfiak, asszonyok és gyermekekből álló hannoverai karaván érkezett a vaspályán. E jámbor emberek Magyarországra indultak, hogy a pesti kerületben valahol letelepedjenek. Tehát ők is

hallottak valamit a „téljél mézzel folyó országról.“ s azt hiszik, hogy Magyarország minden szöge-zuga egy-egy Eldorádó a javából. Ám hadd próbálják meg.

+ (A tatai műkedvelők) Reviczky Anna assz. buzgó részvéte folytán, nem régiben egy hangversenyt rendeztek, mely alkalommal igen szép ösz-szeg folyt be a tatai tűzkárvallottak javára.

+ (Ira Aldridge) folyó hó 6-án lépett föl először Temesvárott Othello szerepében. A T. Z. színi referense nem tud mindenben megbarátkozni a nagy néger színész játékával.

+ (Különös Isten áldása.) Egy portugál városban közelebb egy nő öt gyermeket szült egyszerre. Ez apró istenáldások mindegyike ollyan egészséges, mint a makk; de a szegény anya, midőn magzatainak életet adott, a a magát elvesztette.

+ (Az idén a budaiak) nem lesznek kénytelenek Pestre jönni, ha a Dunában fürödni akarnak. Walther pesti ácsmester engedélyt nyert, hogy a budai Dunaparton uszodát építhessen, mely a budai takarékpénztárral szemközt fog fölállíttatni. Uszhatunk tehát a nyáron eleget.

— (Vad házasság botrányos példája.) Gömörmegyében, a Rimavölgy egyik csinos helységében, múlt ősszel az uraság egy erdőkerülőt fogadott, ki azelőtt timármester-ember volt, de feleségével rossz viszonya miatt szülőhelyét, mesterségét elhagyta, több helyen szolgált, s ekképen került a Rima völgyére is. Télen át megismerkedvén egy nem legjobb birben álló mintegy 35 éves leánynyal, ezzel egyesülve akarta tölteni élete napjait. Több ízben hozzá való csatlakozásra szólítá fel; az említett nőszemély azonban lekötélkezés, biztosíték nélkül nem akart kívánságára hajolni, hanem kívánta, hogy őt a feleséget illető jogokkal nyilvánosan ruházza fel. A vallásunk értelme szerinti törvényparancsolta rendes házassági kötés, a kerülő törvényes felesége által megindított válóper, bevégezve még nem levén, kivihe-tetlen volt. Hogy mégis a szerelmes pár e nehézségek dacára czélt érjen, egy egészen új divatu házassági kötetet tervezett s egy előleges lakodalom megtartásán, a melyen több tanu jelenlétében magukat egymás irányában lekötélkezték, állapodtak meg.

A kitűzött lakadalom határideje előtt néhány nappal az itt divatozó szokás szerint meghívták a násznépet. A vendégkoszoru bőjt harmadik vasárnapján egy gazdaember házához gyűlt össze, s meg kell vallani, hogy a násznép épen nem állott a helység színéből. Elkezdődött nagy vígan a lakoma, több pohár bor kiürítése s néhány felköszöntés után a násznagy tányérját megütögetve, csendet parancsolt, előhívátá a házassulandókat s illy beszédet tartott: „T. násznép! Gondolom, mindenki előtt tudva van összejövetelünk czélja, hogy becsületes R. ur K. leánynyal egybekelésének tanúi legyünk, én tehát mint e pár megbizottja jelentem, hogy becsületes R. ur házasságra lépni szándékozik, eljegyzé magának becsületes K. leányt. A kinek a megnevezett, előttünk álló személyek egybekelése ellen kifogása van, azt velem közölni azonnal el ne mulassza.“ A násznagy ezen hirdetését ismét néhány toaszt és általános meglegedés követte.

Nem levén senkinek kifogása az összegyűlték közül, násznagyunk tisztjét teljesítendő a völegényhez e következő kérdéseket intézte: „T. völegény! nyilatkozzál ünnepélyesen az összegyűlt vendégek jelenlétében és lelkiismeretesen, szereted-e leányt?“ — *Felelet:* Szeretem. — „Jó akaratodból választod-e hitves társaddá?“ — *Fel.:* Igenis. — „Ígéréd-e, hogy hűséggel, kimélettel, segítséggel fogsz viseltetni iránta, ápolni fogod és el nem hagyod mind halálig?“ — *Fel.:* Ígérem. — Az elősorolt kérdéseket a leány elé is terjesztette a násznagy, ki is mindegyikére kész igennel felelt. Összeadván kezeiket a megbizott, néhány bibliai szóval megerősíté a kötetést. Az új pár háta mögött álló vén ember, fejeikre tevén reszkető kezeit, áldással fejezé be a szertartást. — Ezen újdivatu törvényellenes házassági kötésnek, az elmondott beszédek s több pohár bor lenyelése által lelkesült vendégcsereg szerencsekívánatának csak az evés-ivás szakasztott véget, s néhány, eddig csendesen ülő vendég is megszólalt, sok a szertartásra vonatkozó botrányos észrevételeket lehetett hallani, melyek a jelenlevők törvénytelen, féktelen hajlamairól tettek tanúságot.

A lakoma végeztével levették a koszorut a menyasszony homlokáról, egy veres szalaggal díszített fekete főkötőt illesztettek a fejére, kocsikra ülven, a szomszéd helységekben is mutogatta magát az új pár, s szemérmet sértő dalok, beszédek, sőt tények közt, este felé a kerülő szállására ért a társaság, hol is a nap hátralevő és a következett új nagyobb részét dudu mellett tánczozal, dőzsöléssel töltötték, a midőn más ájtatos keresztiek Krisztus Urunk szenvedéseiről elmélkednek.

Ezen vallási botrány az illető cs. k. hatóságnak az illetők által feljelentvén, ez már is a kellő intézkedéseket megtette. Ugy látszik, hogy a mézes hetek helyett a keserűség napjai következnek, és a vig bőjtöt szomorú husvét váltandja föl az előadott lakadalom részvényesei részéről. — Különben ez — írja tudósítónk — a Rimavölgyén nem olly ritkaság, most egy fél mérföldnyi területen mintegy háromnegyed év óta ez már a harmadik illyen eset, csak-hogy az előbbieket nem is tartottak esküvést, beérték csak a lakodalommal. De örködik felettök a törvény karja.

g. g.
— (Buzgalomhiány) Kossuthról (Pozsonymegyéből) ápril 12-ről e sorokat vesszük: Sajnálattal kell említenem, hogy nálunk a nemzeti műveltség előmozdítására nem igen törekeshetnek. — Vannak ugyan áldozat-s tette kész férfiak is, kik már községi könyvtár megalapításán is fáradoztak, azonban szavaik siker nélkül hangzottak el. — Nem volna e részvételesség annyira fölróható, ha a lakosság nem volna anyagilag ellátva, azonban több olly birtoku egyén találkozik a faluban, kik maguk megerősítése nélkül is

áldozhatnának az irodalomra; de úgy látszik, hogy a birtokosok amaz ismeretes elvet tartják szemük előtt: „az apám sem tette, mégis becületes ember volt.“ Eddig a mit nem tettek, most pedig azt mondom el, a mit tettek. Az itteni érdeműs lelkész ur, különben a magyar Sz. István társulat tagja. Jónak látta, a tősgyökeres magyar faluba, néhány bevándorlott tót bérés kedvéért, tót olvasóegyletet alapítani. (Ez magában még dicséretes volna Szerk.) Az egyház falai, honnét eddig hazánk nyelvén hatott a dicsének és ima a mindennek Urához, most tót éneket hangoznak vissza. — Ennek sajnos következménye az lesz, hogy a törzökös magyar falu végre eltötrösodik, mint azt a szomszéd helységek sorsa is mutatja. Van t. i. környékünkben több falu, melyeket évek előtt tiszta magyarság lakott, de a bevándorlott tótok iránti különös kedvezés oly sorsra juttatá őket, hogy most lámpával is alig lehetne a faluban magyar embert találni. Eddig a falunkba bevándorlott tótok iparkodtak a magyar nyelvet sajátjukká tenni, s gyermekeiket tökéletes magyarokká nevelték; most látván a kedvezést, még többen vándorlandnak be a faluba, s kiszorítván a magyar cselédeket, a birtokosok is, hogy velők közlekedhessenek, a tót nyelvet fogják tanulni. — Mindnyájan vigasztalhatlanok vagyunk, mert nem tudjuk, miként lehetne falunkat a reá tornyosuló veszélytől megóvni. — Ha megengedi szerkesztő ur! utólagosan értesítenem önt a történetekről. (Kérjük Szerk.)

Keretőnyí G.

† (Liszt Ferencz tiszteletére a dalárdá) f. hó 10-én este ünnepélyt rendezett, mely alkalommal ígéretet tőn a „világnak hírhedt zenésze,“ hogy egy év múlva ismét körünkbe jő, s elhozza magával azon művét, melylyel nemzeti zenénk oltárán áldozni kíván.

† (A nemzeti színház tagjai) a „Pesti Napló“ kimutatása szerint 1857. évben következőleg voltak elfoglalva: Szilágyi föllépett egy év alatt 159szer, Udvarhelyi Miklós 142, Lendvai 126, Szerdahelyi 117, Tóth József 107, Réthi 105, Feleki 100, Szigeti 93, Kőszeghi 90, Füredi 88, Eötvös Borcsa 72, Fancsy Ilka és Jekelfalusi 70, Benza 63, Hollósy L.-né 61, Munkácsy Flóra 60, Némethi 58, Buljovszkyne, Ellinger és Száthmári L.-né 48, Egressy 46, Jókainé 45, Komlóssy K.-né 44, Aranyvári Emilia 39, Ellin-

Színházi napló.

Péntek, ápril 9. Roger második fellépteül „Hugonották,“ opera 4 felv., zenéjét írta Meyerbeer. A színház tömve. Roger nagy hatással működött, egy dalt ismét magyar nyelven énekelt, a többi most is francziául.

Szombat, ápril 10. „Utolsó Zách,“ dráma 4 felv. Irta Tóth Kálmán.

Vasárnap, ápril 11. Roger harmadik föllépteül: „Lammermoori Lucia.“ Opera 3 felv., zenéjét írta Donizetti. Ez olasz operában Roger olasz nyelven énekliz szerepét. A tetszés különösen a második felvonás végjelenetében viharos volt.

Hétfő, ápril 12. „Csárnd,“ vigj. 4 felv., írta Scribe, ford. Huszár Imre. Jókainé művészetének egész fényében ragyogott a czimszerepben.

Kedd, ápril 13. Roger negyedik föllépteül „Lammermoori Lucia,“ opera 3 felv., zenéjét írta Donizetti.

Szerda, ápril 14. „Bánk bán.“ Dráma 5 felv., írta Katona József.

Csütörtök, ápril 15. Roger utolsóelőtti föllépteül: „Zsidónő.“ Opera 5 felvonás. Irta Scribe. Francziából fordította Jakab István. Zenéjét szerző Halevy.

Szerkesztői mondanivaló.

1878. Bajmócra St. A. — A kérdéses művet a kívánt feltételek mellett meg fogja ön kapni. (Kiadóhivatal.)

1879. Gyöngyösré — thy. Ajánlatának igen örvendünk.

1880. Nagy-Kereki. A 11 éves fia levelét jól esett olvasnunk; egyik bizonyossága ez is az újabb nemzedék elfojthatlan tanulási vágyának. Kívánjuk, hogy ápoló kéz hiányát sohasse érezze.

1881. N.-Demre. Köszönjük a megemlékezést. Az egyházi beszédek valódi mély buzgalom lengi át s a kidolgozás sok szónoki erőre mutat. Megtartjuk emlékül.

1882. Rimaszombat Sz. . . . Marton. — Hazai iparosaink értelmiségét s képezési vágyait igen kedvező színben állítja elénk ön derék levele is, melyet örömmel olvastunk. Mi ez érdekeknek ezentúl is, a mennyire itt lehetséges, figyelmet szentelendünk. Olvasta ön azóta Beregszászi ur nyilatkozatát s jelentését mult számunkban?

1883. Lauer Lajos urnak. A példány iránt rendelkezünk. Az ígért közlemények szives fogadtatásra számolhatnak.

1884. Monorra. Csunya dolog biz az, a mit ön közöl, — de ebből még nem következik, hogy az ne lett legyen elég érdekes curiosum, a mit mi közlöttünk, s a mi azóta lapunk nyomán bejárta egész Európa hírlapjait. Ismételtük azonban, hogy curiosum az egész — egyéb semmi.

1885. Népdal. Remekmű.

„Csiribelnék a fán a kis madárkák,

Az lantomat nem fűzfából csinálták,

Tündér hozta aztat messze országból,

A szép tündérorozságból.“ — Aztat el nem hisztük.

1886. Hozzám lebeg. Tehetségről tanuskodik. Iparkodjék ön elszokni a czifraszavak keresésétől, különben dagályosságba esik. Ajánljuk Aranyt, Petőfit, Tótpát.

1887. Remeg a harmatcsepp. Bizony még friss idők járnak.

1888. Szeretisz-e még? Igenis — nem.

1889. N.-Bándra. Multkor értesítéstünk meg kell igazitanunk. A Magyar Mih. által kiadott s Kerekyártó Árpád által szerkesztett „Magyarok életrajzai“ című munkából, mely csakugyan Budai polg. Lexiconának új átdolgozása, s napokban jelent meg az V. füzet. Tartalma: a Báthori család. Egyegy 6 éves füzet ára csak 40 kr. Igen kíváncs volt, hogy a vállalkozók számos pártolás által a mű sikeres folytatására képesüljenek.

1890. Tisza-Földvár. Tehát a t.-füredi cséplőgépről tudósítás, melyet t.-igari levelezőnkől közlénk, annyiban valótlán, hogy amaz u. n. „vállalat“ még csak terv volt s így a vállalat nem bukott meg, hanem a terv nem sikerült. A dologban mindenesetre van különbség, de azért engedje meg ön levelezőnknek, hogy e „nem sikerült“ afféle jó-

gerné 30, Campilli 28, Latkócziné 25-ször. Ezenkívül Kaiser-Ernestné fél év alatt 34-szer, Fridrikné szintén azon idő alatt 9-szer. E kimutatás fölött mindenkinek szabad elmélkedni és kombinálni.

† (Érsektartományi zsinat Esztergomban.) A „Religio“ azon örvedetes jelentést hozza, hogy Magyarország hercegprímása bibornok Eminentiája mint esztergomi érsek mult hó 25-én tartományi zsinatot hirdetett jövő szeptember havára.

— (Tűzvész.) Vadkert, Pestmegyében. Rövid idő alatt kétszer kellett félreverní a harangokat. Alig mult két hete, hogy a helység déli részét érő urasági erdő égni kezdett, mely azonban szerencsésen elnyomatott. De apr. 8-kán közelebb hozzánk tolaodott a vész. Az evang. paplak tőszomszédságában fekvő iskolaház udvarán levő fűteni való szalma reggel 9 és 10 óra közt lánggal égni kezdett, de jókor észrevétetvén és csendes idő levén, a veszély helyére tóduló segítő emberek által hamar eloltatott. Nagy szerencse, hogy ez nappal vagy azt megelőző napon nem történt, az akkor dühöngő szél miatt, a tűznek határt tenni alig lehetett volna.

† (A pesti jótékony nőegylet) bevételai a mult egyleti évben 1858 márt. 31-ig összesen 19,881 ft. 46 kr., a kiadások 10,702 ft. 24 kr. rugtak. E szerint maradt a jelen évi kiadások fedezésére 9149 ft. 22 kr.

† (A magyar nyelv Prágában.) A cseh ifjak nagy szorgalommal látogatják az ottani egyetem magyar irodalom tanárának, Riedl Szende szepesi hazánkfiának előadásait.

† (A földtehermentesítési kötelezővényeknek) második sorsolása, a n.-várad kerületben e hó 30-án fog végbemenni N.-Váradon.

— (Halálhíradás.) Tisza-Igaron (Szolnok) ápril 2-án szenderült át örök nyugalomra hosszas betegség után Kesseleőkeői Majthényi Mária asszony Okolicsányi Gusztáv közbirtokos ur neje, életének 49. évében, szeretett férje, édes anyja özv. Majthényi Gáborné, gyermekei, unokái s számos rokonságának mély bánatára s minden ösmerősenek sajnálatára. Béke hamvaira!

— Helyreigazítás. Lapunk mult számának 171-ik hasábján, a 17. sorban, hibásan áll: „a Szamos kristály vizében“, „a Sztrigy kristály vizében“ helyett

akaratu magyar ember szempontjából és módja szerint továbbra is sajnálhassa. Megbáztani és gyanúsítani pedig senkit sem akar vele — arról jót mernénk állani.

1891. Onody Bertalan urnak Bécsbe. — A 14 darab régi pénzt vettük s ohajtása szerint a muzeum igazgatóságának átadtuk. Köszönet érte. — A többiről személyesen.

1892. Kaposvár E. Z. C. — Tréfának sok. Komoly szándéknak erősen kevés.

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. naplár		Gör.-orosz naplár	☉ Nap-		Izraelit. naplár	☾ Hold-					
				kelet	nyug.		kelet	nyug.				
Április			Április (ó)	ó.	p.	ó.	p.	Igar R.	ó.	p.	ó.	p.
18 Vasárn.	C2 Eduard v.	C2 Ap.B	6 E 2 Eut.	5	9	6	50	4 Nikan.	7	40	0	5
19 Hétfő	Tódor Emma	Tód. W.	7 Georg M	5	7	6	51	5 Böjt	8	50	1	4
20 Kedd	Vict. Oda sz.	Absalon	8 Thomas	5	5	6	53	6 Böjt	10	12	1	53
21 Szerda	Anselm püsp.	Anselm	9 Prochorus	5	4	6	54	7 T. sz.	11	32	2	26
22 Csütört.	Caius és Sot.	Cajus S.	10 Herod.	5	2	6	56	8 Böjt	0	51	2	49
23 Péntek	Adalbert p.	Béla	11 Antipas	5	0	6	57	9	2	7	3	4
24 Szombat	György v.	György	12 Terentius	4	58	6	58	10 S. 3 P.	3	19	3	25

Holdnegyed: ③ Első negyed 20-án 3 óra 43 perczkor délután

TARTALOM.

Redsid basa (arczkép). — Hortobágy. Tóth Endre. — Arczképek a Raguzai herceg emlékirataiból. Lévai J. — Onod vár (képpel). Édes V. — Kanton bevétel és vasgyurók futása (képpel). — Alakitsunk dalárdákat. Kőrösi S. — A drágakövekről (vége, rajzokkal). Dr. Soltész J. — Mutassunk jó példát a biztosításra. L.-nyi L. — Egy barkó család beszélgetése (vége). Mintai. — Tárház: Kakas Márton a színházban. Egy becses kis rőpirat. Irodalom és művészet. Ipar, gazdaság, kereskedés. Mi újság? Színházi napló. Szerkesztői mondanivaló. Heti naptár.

Előfizetési felhívás a

VASÁRNAPI UJSÁG

POLITIKAI UJDONSÁGOK

egymást kiegészítő testvér lapokra,

a következő feltételek alatt fogadtatuk el az előfizetés, u. m. Buda-Pesten házhoz hordva vagy vidékre postán küldve:

évnegyedre, azaz (április—juniusra)

2 ft.

háromnegyedévre, azaz (április—decemberre)

6 ft.

☞ Tíz előfizetett példányra egy tiszteletpéldánnyal kedveskedünk. — A pénzeslevelek küldését bérmentesíteni kérjük.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok kiadó-hivatala (egyetem-utca 4. sz.)

Felelős szerkesztő: Pákh Albert.